

250 Ft

Dióhéj
A Gödöllői Waldorf Általános Iskola, Gimnázium
és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény tanárainak, szülői körének
és diákjainak tanévenkénti 7 alkalommal megjelenő kiadványa
Megjelenik 125 példányban, Gödöllőn.
Szerkeszti: Dioszegi Éva, Farkasné Fülöp Hajnalka, Türkössy Szilárd
Telefon: (30) 579-67-21 vagy az Iskola számán (28) 419-052
Az Iskola honlapja: www.waldorf-godollo.hu
Drotlevel: hfulop@gmail.com, dioeva@gmail.hu, roomy@vipmail.hu

WALDORF ÚJSÁG - GÖDÖLLŐ

Dióhéj

2008. Szent Mihály

Eugene Thirion: Jeanne D'Arc és Mihály arkangyal; 1876.

Ha az ember szabadságra törekszik anélkül, hogy egoizmusba váltana át, ha számára a szabadság egyenlő az elvégzendő tett iránti tiszta szeretettel, akkor megvan a lehetőség arra, hogy Mihályhoz közeledjék.

Rudolf Steiner

TARTALOM

Rudolf Steiner:

A kozmikus gondolatok Mihály és Ahriman működésében

Henning Köhler:

A félénk, szomorú és nyughatatlan gyerekekről (részlet)

Rudolf Steiner:

A kilencedik életév változásairól és a mesemondásról

A fejlődés állomásai a tanterv

szempontjából:

A 7. és 14. életév között

Tanáraink - **közelebről:**

Beszélgetés Vízny Miklós osztálytanítóval

Farkasné Fülöp Hajnalka:

Dobókocka vagy egérfogás?

Rudolf Steiner:

Krisztus tette a halálon túli világban

Tóth Sándor:

A megismerési utak egyesítése

Péknyé Pintér Krisztina:

Színkeverék egy nyári táborról

Fodor Miklós:

Zeneesztétika - kreatív zeneóra

Zeneházi koncertek, programok

Mátyás király meg

az igazmondó juhász (népmese)

Hírek

A borító Forgács Erzsébet munkája

Következő lapzárta:

2008. október 13.

Mihály ünnep

Elkezdődött a Mihály-időszak. Egyre erősebben érzékeljük amint a külvilágban a befelé fordulás, a külső elvirágzása zajlik. Ahogyan azonban minden halál születés a másik oldalon, úgy körülöttünk is születik, helyesebben szólva újra születőben van valami: olyan szellemiség, mely csak azoknak mutatja meg magát, akik tudatosan, akarati erőfeszítéseket téve keresik. Hatásában természetesen jelen van mindenütt, mégis azok ébredhetnek rá, akik igyekeznek tudatosan kapcsolódni hozzá. Rudolf Steiner így hívja ezt a szellemiséget: „*a hajnalt hirdető hívó szó*”.

Amint ott állunk a napfelkeltét nézve, látjuk, hogy a napkorong megjelenését megelőzi a hajnalpír; így van ez az évkörben is, a szellemi világban és önmagunkban is: Mihály Krisztus előtt jár. Mindazok, akik Szent Mihályhoz helyesen emelkednek fel gondolatban az ahrimáni sötétségből, és az ő általa inspirált intelligenciát magukévá teszik, azokban a hajnalsugár nem csak a gondolatokat teszi világossá, nem csak megvilágítja a körülöttünk lévő világot és érthetővé teszi, de előbb vagy utóbb melegséget áraszt a szívbe is. Így kapcsolódik össze a krisztusi szívmelegség a mihályi gondolatvilágossággal, hogy együtt olyan tüzet gyújtsanak, mely az általuk célállított vezérlő csillagot követő tettek iránti szeretetben és a világért való tenni akarásban bont virágot.

De nagy az eltévelyedés veszélye is. Honnan tudom, hogy a helyes úton járok-e? Álljanak itt válaszként Krisztus szavai: „*minden jó fa jó gyümölcsöt terem, a rossz fa pedig rossz gyümölcsöt terem*”. (Mt. 7, 17)

Gyűjtsen bennünk ez a szám is tiszta világosságot, szívbeli melegséget és jóakaratot, gyermeki lelkesedést és odaadást az igaz, a szép és a jó iránt!

Türkóssy Szilárd

luciferi illúziókba merülni azt jelenti, hogy az ember nem válik teljes emberré, nem akar a szabadság fokára előre lépni, hanem a fejlődés korábbi fokán, mint isten-ember akar megállni. Az ahrimani csábításnak áldozatul esni azt jelenti, hogy az ember nem akar várni, míg elérkezik az emberi lét egy bizonyos foka számára a megfelelő kozmikus pillanat, hanem elővételezni akarja ezt a későbbi fokot.

Mihály-Krisztus: ez a szó, mint irányt mutató szó áll annak az útnak a kezdetén, melyen haladva az ember kozmikus jogosultsággal juthat el a luciferi és ahrimani hatalmak között a maga világcéljához.

Rudolf Steiner

Rudolf Steiner

A KOZMIKUS GONDOLATOK MIHÁLY ÉS AHRIMAN MŰKÖDÉSÉBEN

(Részlet a Mihály misztériumból)

Mihály arkangyal és Ahriman egymáshoz való viszonyát vizsgálva felmerül a kérdés: hogyan viselkedik ez a két szellemi hatalom a kozmikus összefüggések szempontjából, tekintve, hogy mind a **kettő az intellektuális erők kibontakoztatásában tevékenykedik?**

Mihály a mindenségen áthaladva bontakoztatta ki az intellektualitást a múltban. Ezt azoknak az isteni-szellemi hatalmaknak a **szolgálatában tette, akiktől ő maga és az ember is származik; ő** meg is akar maradni ebben a kapcsolatban az intellektualitással. Amikor az intellektualitás eloldódott az isteni-szellemi hatalmaktól, akkor Mihály – azért, hogy útját megtalálja az ember **belső világához** – elhatározta: olyan állásba helyezkedik az emberiséggel kapcsolatban, hogy saját viszonyát az intellektushoz ott **megfelelő módon megtalálhassa.** De mindezt csakis az isteni-szellemi hatalmak értelmében, **továbbra is mint az ő szolgájuk** akarta tenni. Azoknak a hatalmaknak a szolgálatában tehát, akikkel a maga és az ember eredete óta kapcsolatban van. Mihály

arkangyal azt akarja, hogy a jövőben az intellektualitás az ember szívében áradjon keresztül, és **ugyanolyan erő legyen, mint amilyen akkor volt, mikor kezdetben az isteni-szellemi hatalmaktól kiáradt.**

Másképpen van a dolog azonban Ahrimannal. Ez a lény már **régen eloldódott attól a fejlődési áramlattól, amelyhez a fenti isteni-szellemi hatalmak tartoznak, és már az ősrégi múltban, mint önálló kozmikus hatalom helyezkedett az isteni hatalmak mellé.** – Most ugyan térbelileg abban a világban van, amihez az ember is tartozik, **de nem épít ki semmilyen erő-összefüggést a törvényesen ehhez a világhoz tartozó lényekkel.** Csak amikor az isteni hatalmaktól eloldott intellektus elérkezett a mi világunkba, akkor érezte magát azzal annyiban rokonnak, hogy a maga módján kapcsolódni tudott az emberiséghez. Mert Ahriman **már az ősrégi időkben egyesült azzal, amit az ember ma adományként kap a világmindenségtől. Ahrimannak az a szándéka,** hogy az emberiségnek adott intelligenciát a sajátjához tegye hasonlónak.

Ahriman az intellektualitást abban a korban sajátította el, amikor azt még nem tehetette bensőséggé. **Benne az intellektualitás olyan erő maradt, amelynek a szívhez, a lélekhez semmi köze sincs. Hideg, fagyos, lélek nélküli kozmikus impulzusként árad belőle az intellektualitás. És akit ez az impulzus megragad, az olyan logikát fejleszt, amely könyörület és szeretet nélkül, látszólag önmagát nyilatkoztatja meg, valójában azonban Ahriman szól belőle, s jelét sem adja olyasminek, hogy az ember helyesen, **bensőségesen**, lelkileg kapcsolódna ahhoz, amit gondol, beszél és cselekszik.**

Mihály arkangyal sosem sajátította el az intellektualitást a maga számára. Kormányozza, mint isteni-**szellemi erőt, mert az isteni-szellemi hatalmakkal kapcsolatban lévőnek érzi magát. Ezért, ha ő hatja át az intellektualitást, akkor megvan a lehetőség rá, hogy az mind a fejnek és a szellemnek, mind pedig a szívnek és léleknek a kifejeződése legyen. Mert Mihály magában hordja isteneinek és az embernek minden, eredeti, ősi**

erejét. Tehát semmi dermesztő hidegséget nem visz az intellektualitásba, sőt, bensőséges, melegséggel teljes lélekkel hatja át.

Ez az oka annak, hogy Mihály arkangyal komoly arckifejezéssel és gesztussal halad a kozmoszon át. **Bensőleg úgy kapcsolódni az intellektuális tartalomhoz, amint**

Mihály kapcsolódik, az annyit jelent, mint elég tenni a követelménynek: a szubjektív **önkényből, kívánságból és vágyból semmi se kerüljön abba bele. Mert különben a logika egy lénynek az önkénye és nem a világmindenségnek a kifejeződése lenne. Mihály arkangyal saját érényének éppen azt tartja, hogy**

ő a világmindenség kifejeződése legyen, s hogy mindazt, ami benső világában megmozdult, azt ott meg is tartsa. Érzülete a Kozmosz nagy összefüggéseihez igazodik, erről beszél arckifejezése; az emberhez közeledő akarata vissza kell tükrözze, amit a világmindenségben lát, erről beszél tartása, gesztusa. Mihály komoly, mert a komolyság, mint valamely lény megnyilatkozása a Kozmosz kifejeződése; a mosoly pedig annak a

kifejeződése, ami egy lényből ki-sugárzik a világba.

A Mihály-imaginációk egyike ilyen: **Mihály az idő folyásában működik; a Kozmosz fényét lény-szerűen, mint saját lényét hordozza, s a Kozmosz melegét, mint saját lényé megnyilatkozását alakítja.** Lényé úgy vonul tova, mint egy világ: önmagát csak annyiban

igenli, amennyiben a világot, melynek minden kozmikus **helyéről erőket** vezet a Földre.

Ezzel szemben egy Ahrimanra vonatkozó imagináció: Ahriman a maga útján haladva az időben a teret akarja meghódítani. Sötétség van körülötte, s a sötétségbe saját fénye sugarait küldi. Minél

többet ér el szándékaiból, annál **erősebb fagy van körülötte.** Úgy mozog tova, mint egy világ, miközben egy lénybe, saját lényébe tömörít mindent. A világot tagadva igenli önmagát; mozgása olyan, mint ha sötét barlangok borzongató erőit hozná magával a Földre.

Ha az ember szabadságra törekszik anélkül, hogy egoizmusba váltana át, ha számára a szabadság **egyenlő az elvégzendő tett**

iránti tiszta szeretettel, akkor **megvan a lehetőség arra, hogy Mihályhoz közeledjék.** Ha azonban **növekvő önzéssel akar szabadon működni, ha a szabadság azt a büszke érzést jelenti számára, hogy önmagát nyilatkoztatja meg cselekedeteiben, akkor az a veszély fenyegeti, hogy Ahriman területére ér.**

A fenti imaginációk egyike a tett iránti szeretetből (**Mihály**), másika pedig a **cselekvő ember önszeretetéből** (Ahriman) származik.

Ha az ember érzi, hogy szabad lényként Mihály közelében van, akkor útban van afelé, hogy az intellektualitást a maga **„egész emberségében”** hordozza. Fejével gon-

dolkozik ugyan, de szíve érzi a gondolkodás világosságát vagy sötétségét. És mivel a gondolatok, mint szándékok élnek benne, akarata kisugározza egész mivoltát. Az ember, mint a világ kifejeződése, **egyre emberebbé válik.** Úgy talál rá önmagára, hogy nem önmagát keresi, hanem akarattal áthatva, szeretettel kapcsolódik a világhoz.

Ha az ember, szabadságát kifejlesztve enged Ahriman csábítá-

sának, belekényszerül egy szelle-
mi automatizmust jelentő intel-
lektualizmusba. Ebben ő már
nem önmaga, hanem csak rész. Egész gondolkodása csak fej-
élmény, a fej pedig elválasztja a
gondolkodást a saját szívbéli és
akarati élettől, kioltja az ember
önálló létét. Ha az ember a saját
létének kifejeződésévé válik, egyre
kevésbé fejezi ki emberi-lény mi-
voltát; önmagát keresve elveszti
önmagát. Elvonja magát a vilá-
gól, amelytől megtagadja szerete-
tét. Az ember azonban csak akkor
éli át önmagát igazán, ha szereti a
világot.

Mindebből látható, hogy Mi-
hály az a lény, aki Krisztushoz
vezet. Mihály mivoltának, tartásá-
nak, cselekedeteinek egész ko-
molyságával szeretetben halad át
a világon. Aki vele tart, az a külvil-
lással való viszonyában a szerete-
tet ápolja. A szeretetnek először a
külvilággal kapcsolatban kell ki-
fejlődni, különben önszeretetté
vállik.

Ha megvan bennünk a mihá-
lyi érzület szerinti szeretet, akkor
a más iránti szeretet visszasugár-
zik saját énünkre, és énünk sze-
retni tud majd anélkül, hogy ön-
magát szeretné. És az ilyen szere-
tet útján találja meg az emberi lé-
lek Krisztust.

*„Nincs semmi, ami oly mértékben pusztítaná a testet, mint az aggodalom,
és ha valaki hisz Istenben, akkor szégyellheti magát, ha bármi miatt aggo-
dalmaskodik.”*

Aki Mihályhoz igazodik, az a
külvilággal való viszonyában a
szeretetet ápolja, s így megtalálja
lelkének benső világával azt a
kapcsolatot, mely őt Krisztushoz
vezeti.

A most kezdődő korszaknak
szüksége van rá, hogy megismerje
a fizikai világgal közvetlenül hatá-
ros, már szellemi világot, s abban
olyasmit találjon, mint Mihály lé-
nye és Mihály missziója, az itt áb-
rázoltak szerint a Mihály missziót.
Az a természeti kép, amelyet ma-
gunkban alkotunk, szemlélve ezt
a fizikai világot, nem a közvetle-
nül átélt világnak a képe, hanem:
annyival van emberi világunk
alatt, amennyivel a mihályi világ
az igazán emberi világ fölött van.
Csak az ember nem veszi észre,
hogy amikor öntudatlanul megal-
kotja világának képét, egy másik
világ képe jön létre. És amikor ezt
a képet megfesti, már útban van
önmaga kioltása felé, afelé, hogy
szellemi automatizmus áldozatává
váljék. Emberségét csak úgy tart-
hatja meg, ha ezzel a képpel, a
természeti szemlélet alkotta kép-
pel, amelyben elveszti önmagát,
szembeállítja a másik képet: **Mi-**
hály működését, amint utat mu-
tat Krisztus felé.

Mahatma Gandhi

Henning Köhler

A FÉLÉNK, SZOMORÚ ÉS NYUGHATATLAN GYEREKEKRŐL.

Spirituális nevelési gyakorlat alapjai
(részlet)

Az utánzás és a művészi folyamat közti összefüggés most nem témánk. Maradjunk tehát annál a megállapításnál: A szépségérezékelésnek nincs köze az értékítélethez vagy az esztétikai kategóriákhoz, hanem azzal van kapcsolatban, hogy az érzékelési tevékenységben **alkotó valóságot megteremtő lényként** éljük meg magunkat. A kreativitás a világjelenségek iránti utánzó odaadásból fakad – nem a kisgyerekek saját piszkával való **foglakozásból, ahogy ezt népszerű** pszicho-analitikusok még ma is állítják.

Persze ezek az emberek is megragadták az igazság egyik csücskét, amennyiben megértették, **hogy a művészetnek valahogy** köze kell, hogy legyen a megsemmisítéshez, a külvilág átalakításához. Hasonló dolog történik az élelmiszerek megsemmisítésénél. **Azért jutnak el ilyen hajmeresztő** analógia-következtetéshez, mert **abból a munkahipotézisből indulnak** ki, hogy a lelki-szellemi jelenségeket elvileg csupán eredetileg

fizikai-testi jelenségek változataként kell felfogni. Mi éppen nem **ebből a munkahipotézisből indulunk** ki. Legnagyobb hiányossága ugyanis az, hogy nem praktikus. Maradjunk a tényeknél: az általunk elfogyasztott táplálék legnagyobb része használhatatlan a test számára, ezrét kiválasztódik. A béliüritésnek se kisebb, se **nagyobb jelentősége nincs. Tehát** annyi köze van a kreativitáshoz, mint a köhögésnek egy vers elmondásához.

Ám a kisgyermekkori utánzásnak – ami bizony sokkal **jelentősebb öröm-élmény, mint minden művelet a bilin** – sok köze van a kreativitáshoz! A benyomások és kifejezések az **utánzás** révén nyerik el az emberben egymáshoz való viszonyukat. Az utánzás nem csak az alkotó **akarat első megnyilvánulása, hanem a legjelentősebb lépés az érzék-**szervi érettség felé is, illetve, hogy a gyerek képes legyen helyesen bánni az érzékszervi benyomásokkal. Rudolf Steiner a „**Nevelés kérdése, mint szociális kérdés**” c.

előadás-sorozatában azt mondta: az utánzásban rejlik a szabadság csírája. Ez paradoxnak hat, de az imént elmondottak ismeretében talán jobban megértik. Mint gyógypedagógus és nevelési tanácsadó, sokéves tapasztalat

alapján állíthatom, hogy feltűnő az összefüggés a patológiusan nyugtalan és koncentrálsra képtelen gyereke és a – bármily okból – az első 4-5 évben nem elegendő utánzási

aktivitást kifejtő gyerekek között. Ezért az idegesen nyugtalan, ficáncoló gyerekekkel úgy dolgozunk terápiásan, hogy az utolérés szellemében intenzíven utánzásra **készítjük őket**, pl. pantomim játékokkal, szavalással, ritmus, hangzók és hasonlók ismétlésével. Ezzel otthon is jó eredményt

lehet elérni. Mint mondtam, nincs mindig szakemberre szükség. **Szakítsanak időt ficáncoló gyerekek** érdekében háromszor hetenként egy félórát, játszanak vele olyan játékokat, amelyek utánzásra serkentik! Ezzel egyengetik az útját a kreatív játék felé, amihez szüksége van koncentrálsó készségre és az iskolai követelmények

érdekében. 7 és mondjuk 10 éves kora között ez sokkal többet ér, **mint a kiségitő órák vagy mindennapos prédikációk.** És kapcsolják ki a TV-t, ugyanis ez az egészséges utánzás egyik legádázabb ellensége.

A szépség érzékelésének és a **„szép tett” akarásának példaként említett kérdésétől, térjünk vissza ahhoz, amit „utánzásra kész a jó iránti odaadásnak” nevezünk.**

Ezen a síkon is érvényes, noha nem annyira nyilvánvaló, **hogy előbb ki** kell fejleszteni az érzékszerveket, majd a **megfelelő** benyomások és az affinitás kölcsönhatására alakulhatnak ki alkotó akarat impulzusok, feltéve, hogy az affinitással – azt is mondhatjuk: a gyerek bizalmával – nem

élünk vissza moralizáló idomítással. Tisztáztuk, hogy a jóval való találkozásnál, tehát más emberek tetteiben, szavaiban, viselkedésében megnyilvánuló szeretet hatására – mintegy igazolva azt – mélységes megelégedéssel válaszol a gyerek, és ez a tartalmilag még bizonytalan válasz éppoly **kevésbé „belénevelt”, mint az**

öröm egy színes labda láttán. A színes játék feletti örömet „ki kel-
lene belőle nevelni”, ha ellenez-
nénk azt, mert a gyerek öröme
független attól, hogy egyetértünk-
e vele, vagy sem.

Valóban, ha a gyerekünket
ilyen irányban túltelítjük, akkor
megfosztjuk az örömtől. El kell
szegényednie, érzéketlenné kell
válnia a szenzációs tarka-barka,
csillogó, lármázó játék-világgal
szemben, amelyet talán a legjobb
akarattal építettünk fel körülötte.
Az eredmény ismert unalom, azaz
érdektelenség. Már itt elkezdjük
elrontani az emberben a művészt.
Ugyanílyen módon rontjuk el a
szeretetre képes embert, ha az
életbe magával hozott csodálkozó,
várakozásteljes a jó iránti nyitott-
ságra erkölcsi intésekkel, szüntel-
len prédikációkkal és jámbor be-
szédekkel válaszolunk. Ez is ér-
dektelenséget, közönyt eredmé-
nyez! Nem, nem ez a döntő, ha-
nem az, amit nem tolakodóan
„eléje-élünk”! Ahhoz azonban,
hogyan ezt az „elő-élést” helyesen

**fogjuk fel, azaz belső átéléssel ve-
gyük fel és olyan lelki tulajdonná
alakítsuk, amellyel szabadon ren-
delkezünk, bizonyos észlelőképes-
ségre van szükség. Az észlelőké-
pesség leírható. Leírható, hogyan
dolgozik az angyal a szülőkkel
vagy más illetékesekkel az észlelő-
képesség felkeltésén. Önök bizo-
nyára képesek egy ilyen leírás
megkísérlésére.**

Hivatkozunk egy, a gyereke
**fejlődésére vonatkozó, az antro-
póziai embertan máig sem kellően
értékelt területére, nevezetesen
Rudolf Steinernek vázlat formájá-
ban ránk hagyott, kibővített ér-
zékszerv-tanára. Szem előtt tart-
juk, hogy az angyalt olyan lény-
ként jellemeztük, aki segít az em-
bernek az ideálok, a morális fan-
tázia kialakításában. A szeretet
impulzusait akarja az emberi lé-
lekbe beárasztani és most feltesz-
szük a kérdést: Ennek érdekében
mily módon tevékenykedik az első
életévekben, mintegy „edény-
képzően”.**

(folyt. köv.)

*Minden lény valamire született: az ember, az ökör, a szőlő és a kő is
tudja a maga szerepét. Emberrel semmi nem eshet meg, ami nem emberi;
ökörrel, ami ökörhöz, szőlővel, ami szőlőhöz, kőhöz, ami kőhöz nem illik...*

*Aki nem tudja, mi a világ, az nem tudja, hol van ő maga. Aki nem tud-
ja, mire született, az nem tudja, kicsoda ő tulajdonképpen, és mi a világ...*

*Másokkal együtt lélegezzük be a körülöttünk szétáradó levegőt. Az
emberek egymásért születtek.*

Marcus Aurelius

Rudolf Steiner

A KILENCEDIK ÉLETÉV VÁLTOZÁSÁIRÓL ÉS A MESEMONDÁSRÓL

Részlet a „Nevelésművészet az ember lényének megismeréséből”

...Úgy kell felépítenünk az egész oktatást, a teljes nevelést, hogy a fantáziát helyezzük a középpontba. Tisztában kell lennünk azzal, hogy a gyermek a 9-10. életéve előtt nem tudja magát „én”-ként elkülöníteni környezetétől. Egy bizonyos ösztöntől vezérelve a gyermek már régóta egyes szám első személyben beszél magáról. De a valóságban az egész világban benne állónak érzi magát. Az egész világot magával rokonnak érzi. Ebben az összefüggésben persze igen különös fogalmak keringenek manapság. Úgy beszélnek a primitív népekről, hogy azt mondják, animizmus a világeszlelésük, az élettelen tárgyakat "léleklakta"-ként kezelik. És azt hiszik, hogy értik a gyermeket, amikor azt mondják, a maga terén ő is úgy viselkedik, mint egy vadember, mint egy primitív ember. Ha megüti magát egy kiszögellő tárgyban, akkor visszaüt, mert lelket visz bele.

Ez azonban egyáltalán nem igaz. Valójában nem visz bele lelket az ember, hanem csak nem tesz még különbséget élő és élettelen között. Mindent egyetlen

egységnek tekint és magát is egységnek a környezetével. Majd csak a 9-10. életéve között tanulja meg a gyermek megkülönböztetni magát a környezetétől. Ezt a legszigorúbb értelemben figyelembe kell vennünk, ha tervszerűen akarjuk orientálni a teljes tanítást.

Fontos, hogy mindent, ami növényként, állatként, sőt, kövek-ként a gyermek környezetének része, úgy hozzuk szóba, hogy a dolgok beszélnek egymással, emberekként viselkednek egymással, beszélgetnek, gyűlölik és szeretik egymást. A legtalálékonyabb módokon kell tudnunk antropomorfizmusokkal élni; mindent valóban úgy kezelni, mint amilyen az ember. És nem arról van szó, hogy szellemi módon valahogy lelket vígyünk a dolgokba, hanem úgy teszünk, ahogy a gyermek képes a dolgokat felfogni, ahogy még nem tesz különbséget élő és élettelen között. A gyermeknek még nincs oka azt gondolni, hogy a kőnek nincs lelke, a kutyanak meg van, hanem csak azt a különbséget veszi észre, hogy a kutya mozog, a kő viszont nem. A mozgást viszont

nem tartja összefüggőnek a lélekkel. Az a lényeg, hogy tényleg minden lélek-lakta élőlényt úgy tudjunk most kezelni, mintha emberek beszélgetnének, gondolkodnának, éreznének, mintha emberként szimpátiákat és antipátiákat bontakoztatnának ki egymás iránt. Ezért mindazt, amit ebben az életkorban a gyermek elé tárunk, mesékbe, legendákba, lélekkel áthatott elbeszélésbe kell öntennünk. A gyermek ösztönös lelki-fantázi-lényét a legeslegjobb lelki-állapotra hangoljuk ez által. Erre pedig oda kell figyelniük.

Ha mindenféle intellektualizmussal töltjük tele a gyermeket ebben a korban – és ez történik, ha nem viszünk át mindent, amit a gyermek elé tárunk, képekbe -, akkor a gyermek később megérzi majd ezt a véredényrendszerén, a keringési rendszerén. A gyermeket szellem, lélek és test szerint – újra és újra ki kell mondanunk – bizony egységként kell tekinteniük.

Hogy erre képes legyen a tanár, ahhoz bizony művészi érzéket kell hordoznia a lelkében, művészi hajlammal kell rendelkeznie;

Vizy Péter,
kézműves tanárunk alkotása

hiszen, ami a tanárból a gyermekre hat, az nem csupán az, amit kigondolunk, vagy amit fogalmak-ká tudunk formálni, hanem – ha szabad használnom a kifejezést – bizony az élet imponderábilái (apróságai). Tudat alatt rendkívül sok minden megy át a tanártól, nevelőtől a gyermekhez. A tanárnak tudnia kell ezt, kiváltképp akkor, amikor meséket, lélekkel áthatott történeteket, legendákat mond a gyermeknek. Mai materialista korunkban nagyon gyakran találkozunk azzal a ténnyel, hogy a tanár gyere-

kesnek tekinti azt, amit mesél; olyat mesél, amiben maga sem hisz. Látják, itt az antropozófia, amennyiben a valódi emberismeret vezetője és irányítója, valóban helyesen lép fel. Az antropozófiában ráébredünk, hogy végtelenül gazdagabban tudunk kifejezni egy dolgot, ha képbe öltöztetjük, mint hogyha absztrakt fogalomként kezeljük. Az egészséges hajlamú gyermeknek igénye van arra, hogy mindent képben lásson, és, hogy képeket fogadjon. ...

Az itt a helyzet, hogy az antropozófia által újra megtanulunk saját magunk hinni a le-

gendákban, mesékben, mítoszokban, mert az imaginációkban a magasabb igazságot fejezik ki. Újra megtaláljuk a mítoszok, legendák, mesék lelki feldolgozásmódját. Így a szavunk, amikor a gyermekhez beszélünk, a dologban való saját hitünkkel áthatva jut a gyerekhez. Ez igazságot visz **a nevelő és a gyermek közé; miközben sokszor oly sok igaztalanság kering a nevelők és a gyermekek között.** Már is igaztalanság kering, mihelyt a tanár azt mondja: **„A gyerek buta, én okos vagyok; a gyerek hisz a mesékben, ezért ezeket kell mondanom neki.** Ez így való a **gyereknek.**” – ekkor rögtön belekerül az **„értelem”** a mesemondásba.

A gyermeknek éppen a fogváltás és a nemi érés között van a legfinomabb érzéke az iránt, hogy a tanárt az értelem vagy a fantázia vezeti-e. Az értelem elsívárosító, **csökevényesítő** módon hat a gyerek életére, miközben a fantázia élettellel telít, ösztönöz.

Ezeket, az általános dolgokat alaposan magunkévá kell tennünk. ...

A kilencedik és a tizedik életév között **valami rendkívül jelentős**

dolog történik a gyermekkel. Ezt a tanárnak észre kell vennie. Absztraktnak módon kifejezve, az történik a kilencedik és a tizedik életév között, hogy a gyermek megtanulja elkülöníteni magát a környezetétől; magát **„én”**-nek, a környezetet pedig a **külvilágnak**, nem az **„én”**-hez tartozónak éli meg. Ez azonban a dolog absztrakt kifejezése. A valóság úgy néz ki – természetesen mindez approximatív, **megközelítőlegesen leírás** -, hogy a gyermek ebben az életkorban valamilyen problémájával odamegy a szeretett tanárhoz vagy a tanár-

Vizy Péter,
kézműves tanárunk alkotása

nőhöz. Legtöbbször nem is azt mondja ki a gyerek, ami a lelkét nyomja, hanem valami mást. De tudnunk kell, hogy ez a lélek legbensőbb **mélysegeiből** jön. És meg kell találnunk a megfelelő választ, a megfelelő viselkedést. Rendkívül sok múlik ezen az illető egész élete számára. Mert, látják, egyáltalán nem **tudunk nevelően,** tanítóan dolgozni az ilyen korú gye-

rekekkel, ha nem vagyunk magától értetődő **autoritások, ha nem** érzi a gyerek, hogy valami igaz, mert mi igaznak tartjuk, valami szép, mert mi szépnek találjuk és felhívjuk rá a figyelmét, valami

jó, mert mi jónak tartjuk. Nekünk kell a gyermek számára reprezentálnunk a jót, az igazat és a szépet. A gyermeknek azért kell igazságot, jóságot és szépséget megtapasztalnia, mert önként ezt képviselik.

Most a kilencedik és a tizedik életév között teljesen ösztönösen, éptudat alatt ez az

érzés tölti el a gyermeket: mindent a tanártól, a **nevelőmtől tudok**, hát honnan **tudja ő ezeket?** Ki áll mögötته? Ezt nem kell tovább kifejtelnünk. Ha definíciókba vagy magyarázatokba bonyolódunk, az árt. De fontos, hogy egy **szívélies, lélektől áthatott jó szót** találjunk ekkor a

gyermek számára vagy szavakat – rendszerint ugye tovább tart a dolog, a problémák elhúzódnak hetekig, hónapokig -, hogy a szírtén átjutva megtartsuk a gyermekben az autoritást. Ez az autoritás elvének a krízise a gyermekben. Ha felkészültünk rá, ha elég lelket tudunk vinni annak módjába, ahogy az épp ebben az **életkorban felmerülő problémákkal szembenézünk, ha kellő bensőségességgel, hitelességgel, igaz-**

ságossággal fogadjuk a gyermeket, **megőrizzük az autoritásunkat**, akkor nem csak azért **nyerünk, mert a gyermek megőrzi az autoritásba vetett hitét**, amely a tanár felé irányul – ami természetesen jó a további tanítás során -, hanem azért is, mert az ember lényében rejlik, hogy ép-

Vizy Péter,
kézműves tanárunk alkotása

pen ebben az életkorban a kilencedik és tizedik életév között nem szabad megígnia abban, hogy a jó emberekben megbízzék. Máskülönben minden **belső biztonsága**, aminek tovább **kell őt vezetnie az életben**, meginog. Rendkívül fontos ez és tartanunk kell magunkat ezekhez a dolgokhoz. Sokkalta

fontosabb, mint a sok csavaros és aprólékos részszabály, amit a **pedagógiai művek előírnak, hogy** tudjuk, mi merül fel az élet egy adott pontján és hogyan kell viselkednünk azzal szemben, hogy **így a viselkedésünkből a megfelelő fény áradjon ki a gyermek teljes életére.**

A FEJLŐDÉS ÁLLOMÁSAI A TANTERV SZEMPONTJÁBÓL

A 7. ÉS 14. ÉLETÉV KÖZÖTT

Ebben a szakaszban kezdik el a gyermekek a formális tanulást; intellektuális fejlődésüket az alapvető tanulási készségek elsajátítása és az emlékezet fejlődése mozdítják elő, méghozzá úgy, hogy erősen kötődnek a gyakorlati élethez. Ebben az időszakban mindenfajta tanulás a gyermek érzéseit igyekszik megszólítani annak érdekében, hogy a gyermek azonosulni tudjon azzal, amit tanul. A tanulás alapvetően tapasztalatokra épül, s ezeket a közvetlen tapasztalatokat olyan erős és folyamatos narratív struktúrákkal kell megerősíteni, amelyek lehetőséget teremtenek a megszemélyesítésre is. A képzelőerő és a képekben való ábrázolás játssza a legfontosabb szerepet abban, hogy a tanulás személyes belső tapasztalattá váljék. Ezenkívül még a művészetek és a zene segítségével ragadhatjuk meg a gyermek érzéseit. Ez a szakasz jól elkülöníthető alszakaszokat foglal magában: a 7-9 éves, a 9-12 éves és a 12-14 éves időszakot. Ezeket a szakaszokat többek között bizonyos kognitív előrelépések és a gyermek világhoz való viszonyának megváltozása jellemzik.

A hét és kilenc év közötti gyermekek egyik fő jellemvonása, hogy úgy szeretnek tanulni, hogy ne kelljen saját véleményét alkotniuk a tanultakról. Ez a szakasz többek között az emlékezet és a képzelőerő fejlesztéséből, ritmikus ismétlésekből tevődik össze. A felnőttek feltétel nélküli elfogadása erős marad, de elmozdul abból az állapotból, amely az érzékek irányította utánzásra épült. Most már nem a tanár személyének feltétel nélküli elfogadása jellemzi a gyermeket, hanem olyan ember számára, aki szavain és tettein keresztül hat rá. Olyan kérdéseket fogalmaz meg önmagáról és a világról, amely meghatározza a tanár viszonyát a gyermekkel. Ezekre az alapkérdésekre kapnak választ az órákon és az órák segítségével, amelyeknek nemcsak az a feladatuk, hogy tapasztalatokat közvetítsenek a világról, hanem az is, hogy engedjék, hogy a gyermek maga tapasztalhassa meg azt. Az a tanár, aki megfelel a gyermekek ezen elvárásainak, tekintélyre tesz szert a szemükben.

Az első két-három év még megőrzi a korábbi utánzásos időszak bizonyos elemeit.

A gyermekek ekkor még nem választják el önmagukat a külvilágtól, és ugyanígy nincs éles különbség számukra az élő és az élettelen világ között sem. A tanítás során ezt figyelembe kell venni, és az óráknak ennél fogva megfelelő teret kell teremniük a közvetlen tapasztalás számára. A Waldorf-pedagógia nem tulajdonít fontosabb szerepet a kognitív képességek fej-

Szalay Márton - 10. osztály
„Szabad formák” - agyag

lesztésének, mint a szociális, érzelmi és akarati készségek gazdagításának. A hetedik és a kilencedik év közötti időszakra még mindig nagyon jellemző az utánpótlás és a helyzethez kötődő memória.

Az első elszakadási tapasztalatra a kilencedik életév körül, a harmadik osztályban kerül sor. Ebben az időszakban a gyermekek éles választóvonalat éreznek maguk és a felnőttek között. Először csak öntudatlanul, de kezdik megkérdőjelezni a tanár odáig kikereshetetlennek tűnő tekintélyét. Most azonban tudni akarják, hogy mindaz, amit a tanár mond, valóban az élet és a világ alapos ismeretén alapul-e. Egészében véve ez a folyamat tudatalatti

szinten zajlik, és ritkán verbalizálódik. A gyermekek most tisztelni akarják azt a személyt, akit korábban szerettek, de meg akarnak győződni róla, hogy tiszteletük

megalapotozott. Éppen ezért új tanítási módszerek bevezetésére van szükség. A tanárnak figyelembe kell vennie ezt az eltávolodási folyamatot, amikor elébük tárja a világot, ugyanakkor a gyermekeknek szüksé-

gük van még arra, hogy kísérjük és a helyes irányba tereljük őket, miközben átlépnek a gyermekkor paradicsomi állapotából egy új – még ha kissé naiv módon – differenciált világ színesebb valóságába. Másképp fogalmazva, az, hogy most már a világot teljes valójában tárjuk elébük, nem azt jelenti, hogy hirtelen száraz és az emberi szempontoktól teljesen független tudományos tényekkel kellene bombázni őket. Mivel az „elveszett paradicsom” érzése egyre erősebb ebben az életkorban, minden egyes gyermekkel éreztetni kell, hogy ő maga is egy egyedi világot alkot, amely ugyanakkor kapcsolódik környezetéhez is. Kilenc és tizenkét éves kor kö-

zött a ritmikus emlékezet a legmeghatározóbb, és a gyermekek rengeteget képesek tanulni, ha a tanár természetes, világ iránti érdeklődésükre épít és ritmikusan tagolja az anyagot.

A gyermekek tizedik és tizenkettedik életévük között fejlődésük új szakaszába lépnek. Tizenkét éves korukra testük a gyermekkor közepső szakaszára olyanra jellemző harmonikus arányai általában felbomlanak. A végtagok kezdenek túlsúlyba kerülni és az izomzat válik egyre fontosabbá. Lelkiállapotukra szembeötlő kritikai szemlélet jellemző, s figyelembe kell vennünk

azt az új kibontakozó képességüket is, hogy kezdenek ok-okozati összefüggésekben gondolkodni. A tanárnak megfelelő irányba kell terelnie a gyermekek készülődő, helyét kereső intellektualitását. Ki kell

használni a tanulók kérdező, kereső hozzáállását, és érdeklődésüket egyre inkább az élettelen természet és annak törvényei iránt kell felkelteni. Olyan törvények megismerését keresik ebben a korban, melyek az embertől füg-

getlenül léteznek és vele szemben is megőrzik függetlenségüket. Lényeges azonban, hogy mindeközben továbbra is megmarad a világhoz való viszonyukban egy személyes és szubjektív elem, mivel a gyermekek tisztában vannak azal, hogy a természetre irányuló kutatások és a felfedezések mögött nem csupán mérhető eredmények, hanem valós emberi küzdelmek és teljesítmények állnak. A gyermekek érzik, hogy nem csak a teret, de az időt is strukturálni kell. Mindez azt jelenti, elérkezett az ideje, hogy történelmi folyamatokról tanuljanak. A történelem tanítása során megmutat-

Baditz Márton - 10. osztály
„Szabad formák” - agyag

juk, hogy az emberiség történelme nem csupán eseményekből és a hozzájuk kapcsolódó évszámokból áll, hanem nagyon is emberi lények alakították olyanra, amilyen, m á s r é s z t azonban őket is formálták

a történelmi erők.

A 7-14 év közötti szakasz utolsó harmadát pubertásnak nevezük. A látható fizikai változásokat és gyors növekedést a lelki egyensúly kizökkenése kíséri, de gyakran ennél szélsőségesebb for-

mát is ölthet. A gyermek ebben az **időszakban testi és lelki téren** egyaránt elveszti azt az egyensúlyt és nyugalmat, amire a gyermekor közepén szert tett. Mindazok a viselkedési formák, szokások és a dolgokhoz való hozzáállás, amit eddig elsajátítottak, elveszettek **tűnnek, de legalábbis ambivalenssé** válnak. Mivel a kiskamaszok **egyre inkább saját belső folyama-**

taikra figyel-
nek és 'En'-
központúak-
ká válnak,
egyre na-
gyobb szük-
ségük van
arra, hogy
tanáraik és
szüleik részé-
ről új, az ed-
diginél objek-
tívebb orien-
tációt kapja-
nak. Tizenkét
éves kortól
kezdve egyre
inkább képe-

sek lesznek arra, hogy elvont fogalmakat alkossanak, és ok-okozati összefüggéseket értsenek **meg. Ez az időszak a pontos meg-**figyelések és a mítoszból a történelemben tartó átmenet ideje.

A **pubertás első szakaszában a** gyermekek erős késztetést éreznek arra, hogy szembesájljanak **a körülöttük lévő világgal, sőt** hogy legyőzzék azt. Ez a lényegében agresszív gesztus azonban csiszolatlan játékosságot takar. A fizikai kihívások segítenek kirán-

tani őket ebből az állapotból. Az osztálytanítónak arra kell törekednie, hogy elterelje figyelmüket saját magukról a természeti (és **teremtett) világ működése felé; már egyre jobban érdekli őket eb-**ben az időszakban a **technika, a** munka, a hivatás.

Nagyban segíthet a fiataloknak, hogy nyitottá váljanak maguk és mások megértése iránt, ha

Horváth Márk - 10. osztály
„Szabad formák” - agyag

megtapasztalhatják azt, hogy saját **belső küzdel-**meikkel nem állnak magányosan a világban. Elég szabadságot kell azonban h a g y n u n k nekik, ha azt akarjuk, hogy ezek a felfedezések segítségükre legyenek. Minél elszigeteltebb-

nek érzik magukat, annál inkább vonzódnak majd a világ holisztikus magyarázatához. Ekkorra **már egyre nagyobb érdeklődést** mutatnak a hagyományos tudományágak összefüggései iránt is.

Tanáraink - közelebről

„... úgy éreztem, hogy az antropozófiában megtaláltam valamit.”

BESZÉLGETÉS VIZY MIKLÓS OSZTÁLYTANÍTÓVAL

Mesélj egy kicsit a tanítás előtti éveidről!

Sokáig dolgoztam egy televízióban, később a Műszaki Egyetemen voltam könyvtáros, aztán egyszer csak megüresedett egy állás a Szkéné színházban, ami ott működik a Műszaki Egyetemen. Ez egy technikus állás volt, mert rólam tudták, hogy már láttam lámpákat, meg magnetofonokat, és hogy tudom ezeket kezelni, és akkor megkértek, hogy ugorjak be segíteni a technikai munkálatokban, és 17 évig ott ragadtam, mint technikus.

Nagyon sokat utazgattunk fesztiválokra, külföldön voltam egy évben minimum kétszer, a Szkénében találkoztam az Arvisura színházi csoporttal, meg az egész magyar alternatív mozgalommal, ami akkoriban létezett Magyarországon.

Ott ismerkedtél meg a Waldorffal is?

Részben. Nekem ugye van négy gyerekem, akik állami iskolában

nőttek fel, és egyszer, mikor már kijárták az iskolát, akkor olvastam Vekerdi Tamás egyik cikkét az újságban a Waldorffról, és akkor arra gondoltam, hogy „Ó, hát ez kellett volna az én gyerekeimnek is, hol van ez?!”. Kiderült, hogy a színházban az egyik színésznőnek az apja pontosan ezzel foglalkozik, ő Szilágyi Péter, aki az antropozófiai társaság elnöke volt nagyon sokáig. És ő mondta, hogy tud mesélni annak, akit ez érdekel; jártunk előadásokra, ahol az antropozófiáról tanultunk, ami az egész Waldorf háttere, és akkor nagyon megtetszett a dolog. Egyszer csak jött egy olyan lehetőség, hogy ki lehetett menni Németországba tanulni. Én még oda is csak ismerkedni mentem ki a dologgal, és mikor már második éve voltam kint, és tudtam, hogy nemsokára letelik az időm, megkérdeztem, hogy hogyan lehetne még ott maradni, és az ottani tanítóim mondták, hogy legyen tanár. És akkor ott elkezdtem tanulni a Waldorf tanári szakot.

Aztán el kellett mennem hospitálni iskolákba, és valaki ajánlotta nekem a gödöllői Waldorfot, konkrétan Kóhalmi Ákost, aki akkor Benke Dániel, és Szabó Illésék 3. osztályát vezette. Egy hónapot töltöttem el itt, nagyon megtetszett az iskola felfogása, a tanárok, a gyerekek. Járt egy sérült gyerek is hozzájuk, és ahogy bántak vele, szóval minden. Aztán visszamentem Németországba, és mondtam, hogy tanítani akarok minél hamarabb!! De mint egy megszállott. Úgy éreztem értelmet kapott minden, amit addig csináltam.

Rögtön ahogy hazajöttél megkaptad az első osztályodat?

Rögtön. Vagyis úgy nézett ki, hogy közben felvettek a pesthidegkúti iskolába, felvettek Gödöllőre, és még azt is akarták, hogy a rákosmenti iskolát alapítsam meg, de azt nem vállaltam el. Az iskolaalapításhoz azért még zöldfülű voltam. Így kettő közül kellett választanom. A tanárim azt mondták, hogy válasszam a nehezebbet. Bennem az volt, hogy azt választom, aki hamarabb felhív, aztán Gödöllő hívott fel hamarabb, és ez is tűnt nehezebbnek, ezért esett erre a választásom.

Mennyire változtatta meg az életedet az antropozófia?

Nagyon - nagyon megváltoztatta. Egyrésről közel állt ez a dolog hozzám sok mindenben keresztül, én nagyon sok mindennel foglalkoztam, különböző filozófiákkal,

vallásokkal, nagyon sokat kerestéltem, és úgy éreztem, hogy az antropozófiában megtaláltam valamit. Bár azért ez nem ilyen egyszerű dolog, volt bennem kétkedés, de azt gondoltam, hogy nézzük meg, hogy az antropozófia meddig működik. Mikor van az, amikor úgy érzem, hogy túlhaladtam.

De még a mai napig nem tudtam túlhaladni az antropozófiát, mert nem tudnám úgy megcáfolni bármelyik részét sem, amitől úgy érzem, hogy érdemes lenne váltani. Főleg a morális üzenete az, ami engem nagyon megfogott, mert megtaláltam benne mindazt, amit egyéb vallásoknak vagy filozófiáknak csak részeiben találtam meg, és ezeket nagyon jól összehangolja ez a steineri antropozófia.

Tehát, hogy miben változtatta meg az életemet, azt gyakorlatilag nem tudnám megmondani, mert azóta az életem a tanításról szól. Nekem nagyon - nagyon sok kalandban volt részem, az életem során, de ezek nem hiányoznak, amióta tanítok, mert megtaláltam itt egyhelyben valamit, ami leköti az életemet, a napjaimat, szeptembertől évváróig. Ez abszolút változást hozott az életembe. Eleinte Budapestről jártam ki, majdnem egy évig, aztán kiköltöztem Gödöllőre, és akkor már teljesen elkapott a gépszíj.

Van valami, amin változtatnál az iskolában, ami szerinted nem úgy működik, ahogy azt

Rudolf Steiner elképzelte?

Hát, ahogy Steiner elképzelte, az egy nagyon szabad dolog. 5 évvel **az első Waldorf iskola megalapítása** után azt mondta, hogy már **teljesen másképp csinálná. Ő arra** biztat mindenkit, hogy ha egyik **évben valami nem úgy működik**, ahogy kell, akkor nyugodtan **változtassuk meg, és tegyük működőképessé. Tehát ez nem egy me-**rev dolog. Ezért is van az, hogy kicsit minden Waldorf iskola más. Mindenkinek van valami, amiben kicsit speciálisabb vagy szembe-**tűnőbb, kirívóbb, mint más isko-**lák. De hogy mit változtatnék, azt most hirtelen nem tudom megmondani, mert ha tudnám, azon lennék, hogy az változzon. Persze most nem azt mondom, hogy minden jó és minden rendben van, de **az adott körülmények között mű-**ködik.

Rengeteg gyerek van, renge-**teg család, és még mindig műkö-**dik, a sok buktató ellenére, ami az elmúlt években kialakult, hála **a szülőknek, és persze a tanárok-**nak. Talán még csinosítani lehet-**ne az iskolát, de gyönyörű az is-**kola-kert, nagyon jók a sportléte-**sítményeink, tisztaság van, jó il-**lat! Én mindig azt tanultam, hogy **a Waldorf iskola „jószagú”. Jó illa-**ta van, mert ugye természetes anyagokkal dolgozik, rengeteg a fa, aminek már eleve jó illata van. De az iskola folyton alakul, csinosodik, és azon szoktunk nevetni, hogy ha megnézzük az aulában a **kőzetmintát, és 300 év múlva** majd a régészek rátalálnak a

maradványokra, akkor azon fog-
nak tanakodni, hogy vajon egy
római kori templom maradványait
találták-e meg vagy valami mást;
közben a mi iskolánk az.

*Nemrég született meg a kislányod,
az osztályodba is kisebbek járnak,
ez a sok gyerek téged is megfiatalt?*

Hát azt mondják. Én abszolút így
érezem. Mindig azt láttam a taná-
rokon, hogy a tanárság fiatalon
tarja őket. Főleg gimnáziumi szin-ten vettem észre, mikor már az
élet minden dolgát meg lehet tár-
gyalni veletek, mai szemmel nézi-
tek a világot, frissek vagytok és
nyitottak, és ha az ember részt
vesz ebben, akkor csak fiatalodik.
Én pedig itt a kicsik között úgy
tudok fiatal maradni, hogy sokat
játszom velük, és átveszem azt az
aranyos, tiszta gondolkodásmó-
dot, ami nekik van. Otthon pedig,
Panna abszolút megköveteli, hogy
leljenek négykézlábra, ahogy ha-
zaérek.

*Ha visszagondolsz a régi osztá-
lyodra, milyen emlékek születnek
benned?*

Olyan vagyok, mint a nagypapa,
aki a háttérből figyel, ahogy a
gyerekei, növekednek, és úgy ér-
zem ott vagyok! Lelkileg minden-
képpen, és örülök, hogy sokat be-
szélgetünk, meg találkozzunk, pél-
dául Kapolcson, és nagyon jó ér-
zés az, hogy ami régen elkezdő-
dött, az nem szakadt meg, csak
már nem én vezetek benneteket,
hanem egy másik tanár. De ott

vagyok, és remélem, ott leszek az éves munkáknál is, akár segítőként és érdeklődőként egyaránt. Remélem, ha az élet bármely területén összefutunk majd, akkor mindig lesz mit mondanunk egymásnak.

Van olyan, amit mostmár másképp csinálnál velünk kapcsolatban?

Amit másképpen csinálnék veletek, azt másképpen csinálom a mostani osztályomban. Ugye megvannak a régi anyagaim, ahogy **akkor tanítottam, előveszem és megnézem**, de óhatatlanul másképpen csinálom mostmár.

Miben más ez az osztály, mint az előző? Könnyebb velük?

Van, ami veletek ment könnyebben, és van, ami meg velük. Összességében megélem mindazt **velük, amit veletek, hogy elsőben** a nyakamon lógtak, másodikban belém vágódtak, harmadikban már egy kicsit kezdtünk leválni **egymásról... nem tudom, hogy mi** az, ami más, talán az osztály összetétele, és még mindig várom, hogy mi derül ki róluk, hogy a dráma felé vagy a zene felé mozdulnak jobban, és akkor majd meglátjuk.

De nálatok sincs vége semminek, **főleg a ti korotokban, egy** gyerek az egyik hónapról a másikra változik. Saját tapasztalatból tudom, hogy voltak az én középiskolás osztályomban olyanok, aki bukdácsoltak 2-3 évig és negyedikre úgy összekapták magukat,

és olyan ragyogóan érettségiztek le, és úgy vették fel őket az egyetemre, mintha mindig kitűnő tanulók lettek volna. Tehát semmi-re nem lehet azt mondani, hogy **ők ilyenek voltak, ti meg olyanok, mert ők itt tartanak, ti meg ott, és haladunk előre.**

Ha ez az osztályod is gimnáziumba megy, utána elvállalsz egy újabb osztályt? Mik a terveid?

Hát én úgy gondolom, hogy nem vállalok el egy újabb osztályt 8 évre, azért csak megöregszik az ember, ha másképp nem is, akkor fizikailag. Nem érzem magam **öregnek ugyan, de felelőtlenül** már nem fogok belemenni dolgokba. Majd kitalálom én a helyemet, mint valami nagypapa, valahol az iskola környékén elhelyezkedek. Mert sokféle munka van itt, a portástól elkezdve, a napközisig, vagy **a könyvtárban...**

Hol tudnád magad igazán elképzelni?

Nem tudom, nem gondolkoztam **még ezen... valahol ahol ott lehetek** a pedagógia, a gyerekek és az iskola között. Akár kertészként is el tudom képzelni magamat, mert tudom, hogy mit, miért csinálok. Tehát a trágyapakolás engem nem zavar, mert tudom, hogy én nem trágyapakoló vagyok, hanem akkor éppen trágyát pakolok. Nem esem kétségbe, ha tudom, hogy mit miért csinálok, hiszen akkor minden rendben van.

És már itt is van az új nemzedék. A fiad is Waldorf tanár lett!

Igen, köztudottan, már itt van a fiam, Péter. Én egyébként mind a négy gyerekemet arra ösztökéltem, hogy Waldorf tanárok legyenek. **Végül négyből egy lett az, ami nem egy rossz arány.** Szóval Péter érettségi után asztalos szakmát tanult, és utána sikerült őt a németországi Wittenbe elvinni, és Péterből egy

nagyon profi kézműves tanár lett. Tehát itt vannak a gyerekek is a nyomunkban, mert jönnek a régi diákok is, mint Planicska Eszter, meg a többiek, akik nem vérszerinti **gyerekeim, de valahol ők is azok,** és ezek nagyon jó dolgok, mert úgy érzem, hogy elindult egy generációs folytonosság az iskolában.

Köszönjük szépen a beszélgetést!

Reményik Sándor

Szeretnék példát venni...

*Szeretnék példát venni Tőle,
Aki virágot ültet a mezőre
S elrejtí arcát a virág mögé.*

*Szeretnék példát venni Tőle,
Aki viharban száll a hegytetőre
És rejtí arcát fergeteg-palást.*

*Szeretnék példát venni Tőle,
Ki a nevét írja minden fára, kőre,
De arcát nem látta még senkisé.*

*Szeretnék példát venni Tőle,
Akinek soha sincsen pihenője,
S munkája mégis olyan zajtalan.*

*Aki, mikor a csend susogni kezd,
S hulló fenyőtoboz ver síri neszt,
E tompa, síri nesz mögött is van.*

*Akinek nem kell sok-sok buja szín,
Hogy alkosson—és teremtményein
Megmutassa végtelen hatalmát.*

*Kinek a gyér havasi fű, az árva,
S a kopár-kemény bazaltszirt is drága
S tán drágább, mint a forró trópusok.*

Szeretnék példát venni Tőle.

Farkasné Fülöp Hajnalka

DOBÓKOCKA VAGY EGÉRFOGÁS?

KATTINTS RÁ, BÉBI!

Népszabadság, 2008. szeptember 8.

Mindenki tudja, hogy előbb kell a háromkerekes bicikli a gyereknek, aztán a kétkerekű. De azt tudja-e valaki, mikor van szükség az első mobiltelefonra, videojátékra, és mikor lehet saját interaktív weboldala csemeténknek, és a digitális "kütyük" közül mit, mikor és miért használnak a gyerekek? Ezzel a kérdéssel nap mint nap találkozunk a XXI. századi szülők.

Mi a jó megoldás: elárasztani a gyerekeket a legújabb technikai vívmányokkal, vagy gondosan ügyelni, és óvni őket az általunk, szülők által sem nagyon ismert eszközöktől? - veti fel a kérdést az *International Herald Tribune* cikkírója, *Warren Bruckleitner*. Próbáljunk meg válaszolni rá, miközben bekukkantunk a magyar gyerekek szokásai közé is.

"Az én négyévesem azóta lóg a neten, mióta ülni tud" - mondja egy USA-ban élő anyuka, míg egy másik tengerentúli mama csak a házi feladat elvégzésére engedi iskolás srácait a világhálóra.

A jó megoldásért a neves svájci pszichológus, *Jean Piaget* meg-

figyeléseit hívhatjuk segítségül, aki saját gyermekeinek megismerő tevékenységét, gondolkodási fejlődését tanulmányozva hozott tudományos megállapításokat - igaz, évtizedekkel az első mikroprocesszor megjelenése előtt.

Egész életre meghatározó az első két év, amit Piaget "szenzomotorikus" korszaknak hív. A mozgásával, érzékszerveivel ismeri meg a kicsi a világot, ezért a gyártók és a forgalmazók az ún. "foglalkoztató dobozokat" ajánlják. Ezek gombokkal, kapcsolókkal, hangszóróval, kis lámpákkal "válaszolnak" a kisgyermek tevékenységére, aki megüti, tekergeti, kapcsolgatja a (méregdrága, elemes) "dobozok" színes gombjait.

Újlaky Éva fejlesztőpedagógus, a gödöllői Arany Árnika munkatársa szerint a kisgyerekek számára természetellenesek ezek a digitális, virtuális eszközök, az idegek harcát jelentik a fejlődő kisgyerekek számára.

Három-öt éves korban az utánzás a legfontosabb a gyerekek életében. Ilyenkor már szüleit sokszor látják mobiltelefonálni, számítógépezni, és ezt

szeretik utánozni - mondja *Sandra Calvert*, a Georgetown Egyetem Gyermekkori Digitális Médiaközpontjának igazgatója és tanára. Ez az utánzás nagyon fontos része a Piaget szerinti "preoperációs" korszaknak, amikor is a gyerekek megtanulják, hogyan irányíthatják a képernyőn lévő dolgokat. Számtalan angol nyelvű interaktív tévéműsor és azok internetes változata "szolgálja" az óvodásokat, akiket nem is titkolva minél előbb az iskolás készségekre szeretnének megtanítani.

A <http://www.nogging.com>, www.leapfrog.com és társaik nevükhöz méltóan "bakugrásokkal" viszik a kisgyerekeket az elvont **felnőttvilágba** (leapfrog angolul bakugrás). *Nyulász Péter*, a hazai Egyszervolt.hu

szerkesztője pedagógusként is úgy gondolja, hogy amibe a gyerekek beleszületnek, számukra az a "természetes közeg", tehát nem lehet ezektől a környezeti hatásoktól megfosztani a kicsiket. **Rajtunk, szülőkön áll, hogy megtanítsuk mindezeket jól használni. A népszerű, gyerekeknek szóló portálon a kicsik elsősorban a tévé alternatívájaként nézik a verset, mesét, (www.egyszervolt.hu).** Négyéves kortól már egyre többet játszanak

is, egyszerű logikai játékokkal, szülőkkel együtt. Ezt a tendenciát amúgy az NRC 2007-es felmérése (VMR Kids) is kimutatta: a gyerekek szüleikkel neteznek elsősorban (kb. 12 éves korig). A még nagyobb gyerekek saját közegükben, társaságban, de akár szabadban is eltöltött időkről filmeket vesznek fel, akár videókat is szerkesztenek ingyenes programok segítségével, olyan könnyedén, mintha egy puzzle-t raknának ki. Persze ezek fel is kerülhetnek a világhálóra, mondjuk a YouTube-ra, hogy megosszák társaikkal a "közös" élményt.

A szülő felelőssége lenne, hogy valódi kreativitást, akaratit tevékenységet igénylő feladatok várják őket életkoruknak megfe-

lelően. A neurológia és a neuropszichológia is tudományos bizonyítékokkal szolgál arra, hogy a gyerekek számára károsak a túl korán kezdett elektronikus játékok és eszközhasználat. A brüsszeli székhelyű Alliance for Childhood nevű szervezet (Szövetség a Gyermekkorért) évek óta küzd az üzleti érdekek által diktált digitális gyermekmédiakampányok, -alkalmazások, illetve -tendenciák ellen. A mai szülők számára Ujlaky Éva azt javasolja, hogy ke-

ressék hasonlóan gondolkodó szülőtársak társaságát, és közösen védjék meg a valódi gyerekkort csemetéik számára.

A szülőknek ebben az életkorban is rajta kell tartaniuk még a szemüket a képernyőn, ha a gyerekek ül előtte, mondjuk például ha a Pingvin Club tagjaként chatel a www.pinguinclub.com portálon - írja az angol lap. Az Egyszervolt.hu például kivételnek számít, hisz itt minden tartalom gyerekbarát. Akárhogy kattintgatna a kíváncsi kiskamasz, nem tud kétes oldalra jutni onnan. Tehát akár "egyedül is hagyható" - mondja Nyulász Péter, és beszámol még a www.bigyoo.hu címen elérhető, hazai, internetbiztonsági oldalról, ahol a veszélyes és a gyerekbarát oldalakról lehet megtudni mindent.

Sokszor mondják - valljuk be, okkal -, hogy a számítógép elveszi a gyerekek kedvét a szabad levegőn való játéktól. Ennek cáfolatá-

ra Nyulász Péter érdekes adatot említ: az Egyszervolt.hu látogatói a nyári hónapokban feleannyian vannak, mint a hideg, borongós téli napokon (12 ezer, illetve 25 ezer fő/nap). A portál amúgy kiemelt feladatának tartja a családi programokról való tájékoztatást is, ezért folyamatosan 500-600 programot ajánlanak az ország egész területére, és évente saját fesztivált is rendeznek a Netről a gyepre! mottó jegyében. (Idén a budapesti Millenárison, szeptember 6-án)

A gyerekek tehát „egeret fogva” nőnek fel, billentyűk és ketyerék között, ha akarjuk, ha nem. Maradt a fogós kérdés: az egerfogásra nevelődött gyerekek vadászni fognak és nyernek (jó állást, társat stb.), vagy egerfogóba ragadva vergődnek virtuális világuk csapdájában? Jelenleg mindkettő igaz lehet.

„A jövőben az ember nem lesz képes gondolkodni, ha csak az agyában bízik. Sőt, még csak nem is fog vágyakozni arra, hogy saját fejével gondolkodjon. Fokozott vonakodás lesz tapasztalható a gondolkodás irányában, s az ember hagyja majd, hogy a természet diktálja azt, hogy mit gondoljon: a tudományos kísérletek fogják megmondani, mit gondoljon. Az ember jobb szeret majd nem a saját fejével gondolkodni, és elveszti az igazi gondolkodás biztonságát, azt hiszi majd, hogy ennek semmi köze sincs a valósághoz.”

Rudolf Steiner

Rudolf Steiner

KRISZTUS TETTE A HALÁLON TÚLI VILÁGBAN

Részlet a „Szellemtudományos embertan” c. könyvből

... Képzeljük most el azt, ami Krisztus által a túlvilágon történt, ami éppen úgyszólván a legmélyebb dekadencia idején – ha az okkult történelmet ábrázoljuk, a görög-latin kor a túlvilág számára a hanyatlás ideje volt – képzeljük el együtt, ami korábban a beavatottak által történt. Tudjuk, mit jelent a golgotai esemény a földi történelemben. Tudjuk, hogy ez a földi halál legyőzése a szellem életével, minden halál leküzdése a földfejlődésen keresztül. Ha ma nem is tudunk mindenbe belemenni, amit a golgotai misztérium jelent, mégis néhány szóval össze tudjuk foglalni: végeleges és megdönthetetlen tényszerű bizonyítékát jelenti annak, hogy az élet legyőzi a halált. S a golgotán legyőzte az élet a halált, a szellem elültette az anyag végleges legyőzésének csíráját! Amit az evangéliumban elmondanak arról a látogatásról, amit Krisztus a golgotai esemény után a halottaknál tett

az alvilágban, az nem legenda vagy szimbólum. Az okkult kutatás megmutatja önöknek, hogy ez igazság. Éppen úgy, ahogy Krisztus a Jézus-élet utolsó három évében az emberek között járt, éppen úgy tudtak örvendezni a holtak az Ő látogatásán. Közvetlenül a golgotai esemény után jelent meg a holtaknak, az eltávozott lelkeknek. S akkor elmondhatta nekik, hogy odaát a fizikai világban a szellem megdönthetetlenül diadalmaskodott a halál fölött! Ez egy mindig világosabbá váló világító láng volt a túlvilágon az eltávozott lelkeknek, amely mint valami szellemi elektromosság csapott be, és a görög-latin kor elhalt túlvilági tudatát felpezsdítette, teljesen új korszakot kezdve az emberek számára a halál és az új születés között. És az ember tudata ettől kezdve mindig világosabbá vált a halál és az új születés között.

Ily módon, ha történelmet

ábrázolunk, a jelen viszonyokat az által bővíthetjük, amit a kama-
lokáról és a devacháni életről kell
mondanunk, és utalnunk kell ar-
ra, hogy Krisztus megjelenésével a
Földön egy egészen új fázis kezdő-
dik a túlvilági életben, hogy an-
nak a gyümölcse, amit Krisztus a
földfejlődés érdekében tett, a túl-
világi élet radikális változásában
élte ki magát. Krisztusnak ez a
látogatása a túlvilágon a másvilá-
gi élet felfrissülését jelenti a halál

és az új születés között. Ettől az
időtől kezdve az eltávozottak, akik
a görög-latin kor e fontos pillana-
tában minden örömük ellenére a
fizikai világban árnyéknak érezték
magukat, úgy, hogy inkább kol-
dusok akartak lenni a felső világ-
ban, mint királyok az árnyak bi-
rodalmában, most egyre jobban
otthonosakká váltak a túlvilágon.
S azóta az a helyzet, hogy az em-
berek egyre jobban és jobban be-
lenőttek a szellemi világba.

*Mindenki eljuthat a mennybe. A menny az otthonunk. A halál még
nem a vég, ellenkezőleg, éppen hogy a kezdet. A halál az élet folytatása.
Ez az örök élet jelentése: itt jut el a lelkünk Istenhez, hogy Isten jelenléte-
ben legyen, hogy lássa Istent, beszéljen Istennel, és továbbra is szeresse Őt
még nagyobb szeretettel. Csak a testünket veszítjük el a halálban - a szí-
vünk és a lelkünk örökké él.*

*A tegnap már elmúlt, a holnap pedig még nem jött el; úgy kell élnünk
minden nap, mintha az volna az utolsó; hogy amikor Isten hív, készek le-
gyünk tiszta szívvel meghalni.*

Teréz anya

A MEGISMERÉSI UTAK EGYESÍTÉSE

A Mihály korszakot -1879-től- kultúrák közötti korszaknak is hívják. Utolsó uralkodása idején hódított Nagy Sándor, s a keleti és nyugati kultúrák között híd keletkezett. Ezek megtermékenyítették, inspirálták egymást. Ez a kultúráramlat támadt fel a mostani Mihály korszakban is pl. a megismerési utak területén.

Milyen megismerési utakat ismerünk, s mik azok sajátossága?

- tudomány
- **művészet**
- reliáció vagy vallás.

A tudomány első számú jellemzője: az objektivitásra, s annak egzakt kommunikációjára törekvés. Ha 1 kg vasról beszélek, akkor az - **kultúrától, nemtől, kortól, iskolázottságtól függetlenül** - azonosat jelentsen mindenkinek. Ezért tartózkodik a bonyolultabb **élő struktúrák tanulmányozásától**, mint a tudat, mivel ez az arisztotelészi logika alapján – egy állítás vagy igaz vagy hamis, el-lentétben a taoista logikával és a játékelmélettel, ahol a körülmények konstellációja dönt az igaz/hamis tekintetben - nem határozható meg egyértelműen.

A művészet ezzel ellentétben a szubjektumot vizsgálja. Egy objektíven ábrázolt tárgy, táj fotója **nem sokat ér művészileg,**

visszont Van Gogh „torz” képeit nagyon tudjuk élvezni. Pontosabban azt a **szubjektivitást, ahogy ő** érzékelt és értelmezte a világot.

Religiót használom a magyar vallás szó helyett, mivel nem a hitbéli megvallásra, vállalásra akarok utalni. *Re: vissza, ligió: kötés szöösszetételből keletkezik,* s az értelme a tudat visszakötése, vezetése az egységbe. Ezek a **megismerési utak elsősorban a tudat** módosításával, fejlesztésével foglalkoznak az adott kornak, kultúrának **megfelelően.**

A XV. században az addig **az egyház által uralt és ellenőrzött** megismerési utak szétváltak, függetlenné váltak:

- holtestet lehetett boncolni
- **művészi alkotás nem csak val-lási témájú lehetett**
- földrajzi felfedezések révén más vallások is ismertté váltak.

A szétválásnak rengeteg pozitívuma volt, ami mára már sok esetben negatív hozadékuvá kezd válni.

Mik ezek a negatívumok?

- a tudomány materialistává, ateistává vált. Az ipari alkalmazások sok esetben antihumanista, lelketlen döntéseket eredményeznek.

- a művészek gyakran alkalmaznak olyan tudatmódosító technika-kat, melyeknek hosszú távú hatása mecha-nizmusával

nincsenek tisztában, s tragédiák következnek be: Van Gogh, József Attila.

- a tudat fejlesztésével foglalkozók gyakran elvesztik realitásérzéküket, nem tudnak a társadalomba harmonikusan beintegrálódni. Nincs tolerancia az egyes irányzatok között. Stb.

Ezt az ellentmondást kívánja feloldani a pszichológia legifjabb ága az integrálszemlélet. Az embert mint bio-, pszicho-, szocio-, és spirituális lényt kezeli.

- Bio-, mint élő test

- Pszicho-, mint lélekkel bíró lény

- Szocio-, mint a kulturális háttér által tudatilag meghatározott

- Spirituális-, mint az önmegvalósítás legmagasabb foka a

szellemi kibontakozás.

A fenti négy részt tudományos, művészi és ezoterikus módszerekkel integráltan vizsgálja, fejleszti.

Ennek az alapja a különböző irányzatok megismerése elméleti és tapasztalati szinten. Tehát a spirituális élményekről nem beszél, hanem a hozzávezető utat mutatja meg, igényli a saját élményt, megtapasztalást.

Az egyéni tapasztalatokat, mint véleményeket, s nem mint objektív kinyilatkoztatásokat kezeli.

Ezeket a különböző véleményeket, kulturált formában megvitatja.

Erre bátorítanám az érdeklődőket, más véleményen lévőket – a szellemi élet szabadságára – induljanak velem, felfedezni a világot.

Fizikai világunknak egyre inkább a szellemi világ leképeződésévé kell válnia, s így egyre több harmóniát viszünk a mai világunkba; foglalkoznunk kell ezzel: az életnek a fizikai világban úgy kell lejátszódnia, mint az asztrális világban. Nem tudunk ugyan egy helyre két templomot építeni, de ahol a vélemények különbözőek, engednünk kell, hogy kölcsönösen, hasznosságukat illetően bejárják a világot. Azoknak a vélekedéseknek, amelyek a legtermékenyebbek, győzniük kell, ahogy az az asztrális világban is történik, ...

Az asztrális világ egyetlen lényé sem alakít ki olyan igazságfogalmat, ahogy azt a fizikai világban ismerjük. Az asztrális világ lényei azt, amik a fizikai vitákban és hasonlókban vannak, teljesen terméketlennek találják, számukra Goethe mondása is érvényes: „Csak az igaz, ami gyümölcsöző!” Az igazságot nem teoretikus mérlegeléseken keresztül kell megismerni, hanem termékenysége által, azon a módon keresztül, ahogy érvényesíteni tudja magát. Az asztrális világ egy lényé tehát sohasem fog harcolni egy másik lényel, ahogy az emberek teszik, hanem egy ilyen lény azt mondja a másiknak: „Jó, tedd te a magadét, én is teszem a magamét. Meg fog mutatkozni, melyik a termékenyebb idea, melyik idea szorítja ki a másikat.”

Rudolf Steiner

SZÍNKEVERÉK EGY NYÁRI TÁBORRÓL

avagy hogy jön a rózsaszín az agyagcsipetkéhez,

Mérléget vonok a nyárból... Bár a nagycsaládos kiruccanásokat csak tavalyelőtt kezdtük, idén rászoktam a nyaralásra. Voltunk hegyeken víz mellett (Badacsony), hegyeken hegyek mellett (Bakony), és volt AZ, az egy hét Gödön. (Gyermekeim –előre megfontolt szándékkal- a nagymamánál nyaraltak ekkor... Ó, azok a drága Waldorf-nagymamák!)

Így EZ AZ EGY HÉT a gödi Waldorf-óvodában telt. De nem takarítani, szépítgetni, dolgoztatni, szervezkedni vagy „izélgetni” mentünk oda, hanem a gödöllői „festő-barátok” művészeti táborába. Néhányan – gödi szülők és óvónők – csatlakoztunk a Sirpa Kahlil és Forgács Erzsébet, vezető munkához.

Erről írok. Erre emlékezem. A munka bennem termett gyümölcsseit szüretelem...

Morális színgyakorlatok... Merkúr-bot...Duna-plasztika...kb. ennyit tudok előre. Tehát festeni fogunk, agyagozni. Egy kis szervezkedés az elején, bemutatkozás (én persze mindenkit ismerek, pedig nem is vagyok „gödöllői barát”), napirend, étrend megbeszélés. Asszonyok ülnek a körben,

menni fog az élet, hacsak nem fecsegjük el... Nem fecsegtük el. Sőt, koordinálnunk sem kellett magunkat, mert ahogy átjárt minket a művészi munka, úgy lengett felettünk egy másik gyakorlat, a morális együttlét gyakorlata. (Spontán főzés, rendrakás, kellékek beszerzése.)

Ez is megérintett, de a konkrét tartalmi munka még inkább. Nehéz is írni erről, belső titkaim mozdulnak fel, de megígértem, hogy szavakba öntöm a színeket, a „rájövéseimet”, az „értés-érzéseimet”.

*

Sosem festettem még igazán rózsaszínt. Bámulom Sirpa előre elkészített munkáját. (Repülön cipelt vagy nyolc nagy olajképet, csakhogy megmutathassa nekünk!) Cinóber tér közepén egy rózsaszín ötágú csillag...

Rózsaszín az óvoda és az első osztály hangulata. A kisgyermek nagyon szeretik ezt a színt. Én mégis igyekszem kicselezni 5 éves leánykám rózsaszínmániáját, mert nehéz kimosni az ilyen ruhákat és irtózom a Barbie-izléstől...

Embercsillag rózsaszínben. Remegtem a feladat festése

közben. Mintha magamat festeném, emberi mivoltomat körvonalaznál... Közelednék önmagamhoz... (És kívülről dübörög az Intelligenciám: mi ez? Ki találta ki, ezeket a gyakorlatokat? Minek? Miért? Hogyan? És miért pont ezekkel, a csúnya színekkel kell pont ezt a politikai jelképformát festeni???)

Aztán végre csend lett. Rózsaszín-fényű csend. Olyan, mint amikor a Nap átsüt (ne) a kismamák pocakján... Van ebben a csendben egy csipetnyi szomorúság is. A teljesség felé vágyódás melankóliája. A rózsaszín burok, a születés története, az anyagi otthon emléke, a testté formálódás kezdete, lón a szent közeledés... (talán ezt hívják inkarnációnak,

de nekem ez a fogalom egy öneszmélést keressgélő rózsaszín csillagtest-érzés volt a cinóberfénytérben...) Így, második pillantásra, teljesen

más ugyanaz a Sirpa-kép. Vagy én látok egészen másképp...

A következő: narancssárgában világoskék hatágú csillag.

Hunyorítva nézem, keresem a színek fényhangulatát. Kutatjuk a forma színhatárait... Mint a má-

sodik osztályban...

Ahogy változik az eszmélés mértéke, úgy változik a szín... vagy ahogy a színek változnak, úgy alakul az öntudat fényessége? Mi van előbb? Mi függ össze mivel? A tudat ébred előbb, mely felfedezi a színt, vagy a fényszín ébreszti/tompítja a tudatot...

Kicsit beszélgetünk a Merkúrbotról. Az élet titkainak vesszeje... egymásba tekerve-áramló kígyók. Ami fent, az van lent-üzenete.

Citromsárgában narancssárga kör. Harmonikus sugárzó közép, mint a nap...

Sötétkékben kárminnyolcas. Látszólag sima üggy. A többi képhez képest ez a feladat könnyednek, magától áramlónak látszik. A nyolcasokból mégis inkább túlsúlyos hóember vagy fejen álló törpe sikeredett.

Zöld a zöldben - növényforma improvizáció. A levegő él-

ménye. Így lélegzik a fény...

Lila keretben, kék háttérben sárga villám-kép. Zárt forma. Feszül a merev struktúra. Mindjárt kirobban az erő. Kard. Csapás. Angyali energia... mégsem értem, érzem igazán. Mélyebbre, még

mélyebbre kéne ásnom...

Telnek a napok. Festek. Álmodom. Festek. Festenek. Festünk.

(Tapasztaltam már, hogy „Waldinál”, legyen az előadás, műhely, szülői, főoktatás, epocha

vagy tábor, a végén nagyot csattan az ostor. Az intuíció ostora. Kell az az utolsó pillanat! Türelemre intem magam: légy csak jelen. Felejtsd el az ostort, a csattanást se várd!)

Alkotunk. Utána rettenetesen éhesek vagyunk és álmosak. A **művészi koncentráció zsirt éget.** (Viccelünk is: beavató-fittnes tábor.)

„Színtan-bot”, mint kultúr-történeti korszakok, tudatállapot-szintek áramlása. **Lentről fel vagy fentről le az út? Nappali tudat, álomtudat, mélytransz-állapot.** Egyszer külön-külön megélni, majd egyiket a másikba emelve, a **másikba avatva lenni... Az egyik tudatminőség rózsaszín, a másik fénylik, mint a sárga napkör, a harmadik villámerővel súlyt le az égből...**

Olvasgatunk tovább, beszélgetünk. Fent –lent. Emberfeletti, emberalatti világokról. Mint a színek mozgása a cadeus-formában,

olyan a lények át- meg átfonódó hierarchikus munkálkodása a teremtésben. Mint az áramló víz, a hullámok tánca. Ha elég nagy

az akadály, és elég nagy az erő, akkor átfordul a víztömeg. A pozitív formából negatív lesz, a **völgyből kimagaslás...**

Egy nagy asztalra számtalan agyagcsipetkét nyomkodtunk le. Hullámtalálkozó-

sokat, erőátfordulásokat próbálunk kisimogatni belőlük. Előtte figyeltük az áramló Dunát. (Persze én a parton csak Sirpát, Margitot meg Erzsikét. Ezernyi szint láttak ott, ahol én csak feketét meg sárgát...)

Aztán euritmia órán, Keresztes László segítségével, vizet táncoltunk, hullámokként hömpölyögtünk, **B o t h m e r -** gyakorlatokkal geometriai formákat éltünk át, csomagolópapírokra krétával **„ringattuk fel” rajzainkat...**

Mi ezek között a kapcsolat? Mi az összefüggés a morál, a víz és az angyalok között? Hogy áll ez össze a festésben, a színek cadeus-formájában?

Felismerésem nem ostorcsapás. Fényes melankólia:

„**morálfurdalásom**” van... Most nem önmagamért szégyellem magam, mint lelkiismeret-furdaláskor, hanem az emberiség nevében bocsánatot kérnék az **angyaloktól... csakhogy Ők nem a szavakból értenek.** A tetteink súlya vagy súlytalansága jut el hozzánk...

Az igaz, a valódi, a morális, az eget-földet összekötő tettek- vagy azok hiánya. Ilyen az önámítás, a pici becsapás, a nagy füllentés, a gonosz hazugság, a csalás, a szabálysértés. Ilyenek a „**minthák**”, a szöszegések, a szóelvarratlanságok, a „**döntés-be-n-e-m-tartások**”, vagy csak a meggondolá-

sok, a meg-nem-gondolások, a felejtések, a túlterheltségek, az elvetettségek és halasztgatások **hullámainak csapkodásai... mert az életerő, mint a víz, árad, apad...**

Az emberek immoralitására a vizek morajlanak. Áradnak, rendületlenül zuhognak, szökőárként pusztítanak... Üzenet a vihar, üzenet a villám, **üzenet ez az erő-**

kiáramlás... Mint ahogy üzenet a szín, üzenet a festés, üzenet a Merkúr-bot kígyóhullám-tekergő-zése...

(És azóta más szemmel nézem –mert igenis olykor nézek TV-hülyeségeket!- a kommersz katasztrófa- filmeket. Áradás vagy

tűzpusztítás...

Végül mindig egy jó ember lesz a hős.

(Még ha naivan, leányregényes egyszerűséggel: **izmosan és szőke szerelemmel** ábrázolt is ez a jóság.)

Ezek a hősök valahogy mindig legyőzik az elszabadult erőt, **felnőttes mesébe** illően terelik helyére a „**sárkányt**”.)

Sok mindent üzent nekem Ez a tábor. Üzente, hogy

bátrabban, kitartóbban küzdjék egy újabb önismereti lépésért, és **hogyan FESSEK...**

Mert minden az emberen múlik....

MERKUR BOT

1. Kiáradó szeretet

8. Lélekenergia

9. Tágul az akarat

2. Bölcsesség királya

7. Egyensúly a mozgás

6. Harmóniák tánca

3. Személyiség urai

10. Formázza a szándék

4. Én leszek virága

5. Kerubok ereje

11. Születik az élet

12. Fénytestben nincs árnyék

ZENEESZTÉTIKA - KREATÍV ZENEÓRA

Ebben az évben indul először ilyenfajta óra, egyelőre kísérleti jelleggel a hetedik-nyolcadikosok számára. Az állami zeneiskolákban *szolfézs* címmel, itt a Waldorf Zeneházbán *zenekuckó* címmel tartunk olyan csoportos órákat kisebb növendékeinknek, melyeken az általában vett zeneiséggel ismertetjük meg a **gyermeket**. Terveim szerint **előreláthatólag a következőkről fogunk** szólni a zeneesztétika órák: 1. **kreatív zenehallgatás**; 2. **magyar népdalok stílushű éneklése**; 3. **harmonizálás**.

A figyelem fejleszthető. A sokrétűbb figyelem kialakulása gazdagabb zeneélmézetet, pontosabb értékítéletet tesz lehetővé. Ezen megfontolásból kiindulva a zenehallgatások során arra fogok törekedni, hogy minél több részletre felhívjuk egymás figyelmét egy-egy zenemű hallgatása során. Megpróbáljuk felismerni a különböző hangszíneket, és az őket létrehozó hangszereket. Ha sikerült megfigyelnünk hány hangszer játszik külön-külön vagy egyszerre, és ezeket a hangszereket azonosítottuk is, akkor arra is jobban oda tudunk majd figyelni, mikor melyik játszik és mit. El fogjuk különíteni a három nagy funkciót: a basszus-, az akkordikus-ritmikus és a dallamfunkciót.

Tudatosítjuk a zenei hatás különféle módjait: ilyen például a tempó, mely a nagyon lassútól (*largo*) a nagyon gyorsig (*presto*) mindenféle árnyalatot felvehet; ilyen a szaggatottság/zaklatottság (*staccato* és szünetek), illetve a folytonosság/áradás (*tenuto* és kötések) jelenléte. Ilyen a kompozíció: a kezdés-csúcs-pont(ok)-zárás hármassága, a fő és mellék-témák mennyisége, váltakozása, a **tuttik és a szólók párbeszéde**. Ilyen a hangszerelés, melynek segítségével az érzelmi-hangulati hatás válik karakteressé.

Miféle zenét fogunk hallgatni? Zömében **beat-rock stílusú számokat. Ezen halmazon belül jórészt magyar nyelvűeket. Meghallgatunk egy-két világzenei, énekelt vers műfajú kompozíciót is, és természetesen a komolyzene valamint a jazz is képviseltetni fogja magát. A dalok, művek kiválogatásánál arra fogok törekedni, hogy jeles zeneszerzők, előadók fülbemászó dallamai kerüljenek terítékre. Azt szeretném, ha az órákon beszélgetnénk, ha ki-kibátran elmondaná, mit hogyan hall, milyen hangulatok, érzelmek, képek, emlékek, gondolatok **keltődnek benne, mi az, ami tet-szik, mi az, ami nem és miért. Nem szeretném, ha bárki félne a tévedéstől, ha bárkit bármilyen****

érzés, gondolat vagy vélemény kifejtése miatt bántás érne. **Min- den közössé tett belső tartalom fontos, legyen az bármily lényeg- telennek tetsző. Ki tudja, tán épp általa jutunk majd fontos felisme- résekhez... Ám ha valaki nem tudná zárkózottságát feloldani, még mindig festhet, írhat, vagy szerezhethet dalt otthon egy-egy órán hallott zenemű, illetve beszélgetés ihletettségében.**

Mivel dal műfa- jú zenékről fo- lyik majd az eszmecsere, ter- m é s z e t e s e n nem hagyjuk figyelmen kívül a szövegeket sem. Ha sikerül egymásra han- golódnunk – mért ne sikerül- ne? -, akkor a tanév vége felé szívesen hall- gatnék olyan zenéket, melye- ket valamelyik növendék hoz az órára, mint az ő egyik kedvencét.

A zenehallgatás során arra **töreksem, hogy olyan művekről beszéljünk, melyek hangzásvi- lágukban közel állnak a jelen uralkodó, megszokott hangzásá- hoz. A népdaléneklést viszont azért választottam a zeneesztétika órák második nagy irányául, mert úgy vélem, ez a zenei stílus idegen már a mai füleknek, dacára an-**

nak, hogy nemzeti identitásunk **egyik pilléréről van szó. Olyan fő- leg erdélyi népdalokat fogunk kö- zösen énekelni brácsa vagy pász- torfurulya kísérettel, melyek a lassan negyven éves táncház- mozgalomban váltak „slágerekké”.** Bár nem népdalénekes, hanem népzene-sz vagyok, legjobb tudá- som szerint törekedni fogok a stí- lushűsége: itt jellegzetes tempók-

ra, ritmikákra, dallamhajlító- sokra és hang- súlyokra kell gondolni. Kí- váncsi vagyok, rá tudom-e hangolni a fia- talokat arra, hogy együtt énekeljünk! Az éneklés mellett azért beszélget- ni is fogunk er- ről a **sajátos zeneiségről, de nem hagyjuk itt sem szó nélkül a szövegeket, melyek sokszor nem is olyan**

egyértelműek, nem is olyan könny- nyen értetődőek, mint első blikkre gondolnánk. Szeretném, ha a tan- év végére lehetőleg mindenkinek lenne egy vagy két nótája, mellyel azonosul.

Ha kialakul a csoport népdal- **repertoárja, elkezdődhetnek a** harmonizálási gyakorlatok. Meg- próbáljuk leírni az adott dallamot, és megpróbálunk a dallamhoz

harmóniákat rendelni. Megtanuljuk, mi az akkord, hogyan lehet felépíteni, megérezzük, mely hang alá mely akkord való és mely nem, megérezzük, hogyan szól jól egy dallam alatt egy bizonyos **harmóniamenet**. Sokféle lehetőséggel kísérletezünk majd - természetesen zongora mellett. A zeneesztétika óra e harmadik nagy iránya mentén szedünk magunkra némi zeneelméleti, összhangzattani ismeretet. Ha ezt a

területet is sikeresen bejárjuk év végére ki-ki (avagy ketten együtt, vagy az egész csoport) vállalkozhat arra, hogy egy szabadon választott (írt) versre dallamot, majd a dallam alá harmóniamenetet szerezzen.

Búcsúzóul még annyit: efféle órát még nem tartottam, tudtommal más sem, szeretnék tehát az órára eljáró fiataloktól sokat tanulni!

A zene nem egy készségtárgy csupán, a tehetségesek, a jó fülűek privilégiuma, hanem „a zene mindenkié”, vagyis egy alapvető emberképző erő. Ezért mindenkinek képesnek kell lennie megmerítkezni benne, s ehhez ma új pedagógiai eszközöket kell találni. ma nem lehet első osztályban szolmizálást tanítani, mert előbb zenei élményeket kell szerezniük a gyerekeknek. A kotta egy fontos eszköz, de nem maga a zene. Először tehát a zenével magával kell, hogy találkozzanak a gyerekek, de ma ez sem olyan könnyű: alig-alig találkoznak otthon és a tágabb környezetükben élő zenével, énekszóval. Ami ma „zeneként” kőrülveszi a gyereket, az az elektronikus zene: magno, CD, rádió, televízió, szintetizátor, számítógép. A baj az, hogy ezek a hangzásélmények gyakorlatilag ellentétes hatással vannak rájuk, mint a gyógyírként működő élő vagy akusztikus zene. Az elektronikus zene nem csinál kedvet a halláshoz. Sajnos azt kell mondani, hogy a mai gyerekek általában nem zenei közegben nőnek fel, mert ha abban nőnének fel, akkor természetes módon, maguktól énekelnének, s érdeklődő, nyitott fülekkel lennének jelen a világban.

Kovács Gabriella

ZENEHÁZI KONCERTEK, PROGRAMOK AZ ELSŐ FÉLÉVBEN

- Szeptember 27-től október 2-ig: Waldorf - pedagógián Alapuló Hangszeres (országos) Továbbképzés II. – *Felicia Birkenmeier* vezetésével

- Szeptember 30.: Jubál története – hangszeres mese az **első osztályosoknak**

- November 25.: Tanári Koncert az iskola tanárainak **közreműködésével**

- December 1., 8., 15.: Adventi gyermekkoncertek

Szeretettel várunk benneteket!

A Zeneház tanárainak nevében: Kürti Katinka

MÁTYÁS KIRÁLY MEG AZ IGAZMONDÓ JUHÁSZ

Elment a burkus király Mátyás királyhoz. Mint pajtások köszöntötték egymást. Mondja a burkus király:

- Azt hallottam, hogy magának **aranyszörű báránya van!**

- Igaz - mondja Mátyás -, van nekem a juhaim közt egy **aranyszörű bárányom, meg van egy** olyan juhászom, hogy az még sosem hazudott.

Mondja a burkus király:
- Én megmutatom, hogy fog hazudni!

- De - mondja Mátyás király - nem hazudik ez, olyan nincs!

- De én megmutatom, hogy hazudik, mert én megcsalom, de úgy hogy muszáj, hogy hazudjon.

- Fogadok akármibe, hogy nem hazudik - mondja Mátyás király. - Fele országomat odaadom.

- Én is odaadom fele országomat, ha nem hazudik - mondja a burkus király.

Jó, kezét fognak. Avval jó éjszákát mond a burkus király, és megy haza, a szállására. Ott felöltözött a burkus király közönséges parasztgúnyába, és indult ki rögtön a tanyára, a juhászokhoz.

Köszönti a juhászt. Az visszaköszönti:

- Isten hozta, király uram!

- Honnét ismersz te engemet, hogy én király vagyok?

- Megismerem én a szaván, hogy maga király - mondja a juhász.

Azt mondja a burkus király:
- Adok én neked sok pénzt, ráadásul hat lovat meg hintőt, csak add **nekem az aranyszörű bárányt.**

- Jaj - mondja a juhász -, a viláért se adnám, mert felakasztana Mátyás király. Még több pénzt ígért neki a burkus király. De nem, a juhász nem állt kötélnek.

Hazamegy nagy búsan a burkus király a szállására, és csak búsul és búsul. Ott volt a lánya is.

- Ne búsuljon - mondja az a lány -, mert elmegyek én ahhoz a juhászhoz egy csomó színaranyal: én majd megcsalom! Vitt egy ládácska színaranyat a lány és egy üveg bort, jó mézesen, hogy a juhászt megcsalja. De azt mondja neki a juhász, hogy neki **nem szűkös a pénz! Mátyás király** meg felakasztja, ha megtudja, **hogy hova lett az aranyszörű bárány.**

Addig-addig beszélt a lány, addig incselkedett, hogy végül megitták a bort is. De a lánynak kellett **előbb inni belőle. Látni akarta a** juhász, nem tett-e **valami étöt** beleje. Nem. A bortól olyan kedve kerekedett aztán a juhásznak, hogy utoljára azt mondja: odaadja a bárányt, ha a lány hozzámegy rögtön feleségül. Pénz neki nem kell, mert pénze van elég. Sokat szabódott a leány, de végül mégis beleegyezett. Azt mondja aztán a lány a juhásznak:

- Nyúzd meg a bárányt, a húst edd meg, mert nékem a húsa nem **kell, csak a bőre!**

Megnyúzta a juhász. Hazavitte a lány nagy örömmel az apjának az **aranszörű báránynak a bőrét. No,** örvendezett az apja, hogy a lánya meg tudta csalni a juhászt.

Eljött a reggel, búsult a juhász, **hogy mit mondjon ő most Mátyás királynak,** hogy ne tudja meg, **hogy az aranszörű bárány elvesztett.** Indult a kastélyba, és útközben elpróbálta, hogyan is fog hazudni, ha a király elé kerül. Beszúrta botját egy egérlyukba, a kalapját reátette a botra. Elhátrált **aztán tőle, meg feléje ment,** köszöntötte király uramnak. Mondta a király nevében saját magának:

- Mi újság a tanyán?

Mondta erre ő, a maga nevében:

- Ott biz nincs más, csak az, **hogy az aranszörű bárány elvesztett;** a farkas megette! Mikor kimondta, megijedt.

- Hazudsz, mert akkor a többit is megette volna!

Avval kivette a botját, és ment tovább a király kastélya felé. Ismét talált egy egérlyukat, ismét bele-tette a pálcáját, reá a kalapját, és köszöntötte király uramnak a botot.

- Mi hír a tanyán?

- **Nincs egyéb, csak az aranszörű bárány bedöglött a kútba.**

- Hazudsz - vélte hallani a király hangját -, mert a többi is bedöglött volna.

Ismét kivette a pálcáját, és ment tovább, a kastély felé. Harmadszor is talált egy egérlyukat, belétette a

pálcáját, reá a kalapját, és köszön-tötte király uramnak a botot.

- Mi újság a tanyán?

- **Ellopták az aranszörű bá-rányt.**

- Hazudsz - mondta a király -, mert a többit is ellopták volna.

Kivette most is a kalapját meg a botját, és ment tovább, Mátyás király palotájába. A burkus király is ott ült az asztalnál a lányával. Bemegy a juhász, és köszönti a két **királyt és a lányt is. A bőrt már** odavitte volt Mátyás királynak a burkus király, és most várták mind, hogy hazudik-e a juhász. Mert ha hazudott volna, Mátyás király a fogadással elvesztette volna a fele királyságát.

- Mi újság a tanyán? - kérdi Mátyás király.

- Nincs semmi egyéb, mint hogy **az aranszörű bárányt egy szép** fekete báránnyal elcseréltem.

Nagy volt Mátyás király öröme.

- Hát hozd bé a bárányt! - mondja a juhásznak.

De azt mondja a juhász:

- Ott ül középhelyt, a két király közt.

- Éljen! - mondta Mátyás király a juhásznak. - Nem hazudtál! Ezért néked adom a burkus király-nak a fél országát, amit tőle el-nyertem.

- No - mondja a burkus király -, én is odaadom a lányom, úgysis megszerették egymást.

És így lett a juhászból burkus király.

Létrejött a Magonc Alapítvány

Együttműködve a Gödöllői Waldorf-pedagógiai Egyesülettel, a Gödöllői Waldorf Általános Iskola, Gimnázium és Alapfokú Művészetoktatási Intézménnyel, a Gödöllői Waldorf Óvodával, a Szadai Meseház Waldorf Óvodával és más civil szervezetekkel szeretnénk még hatékonyabbá tenni azt a munkát, amit eddig alapítványi keret nélkül a GreenPici Szakkör, a Waldorf Mászó Szakkör, a Kék Túra, a Termik Tábor, a gyimesi testvériskolai kapcsolat, a korfball csapat és a foci hétvége szervezői végeztek, kiegészítve mindezt határon túli magyar gyerekek fogászati ellátásával.

Egymásért és környezetünkért felelősséget érző, testileg-lelkileg egészséges fiatalok fejlődésének elősegítése céljából 2008 nyarán alapítványt hoztunk létre.

Alapító: Dr. Kovács László

Kuratóriumi tagok: Dr. Dobos István Péter, Harangi Rita, Mayer Zsolt

Az alapítvány a következő közhasznú tevékenységeket kívánja folytatni:

- a) egészségmegőrzés, betegségmegelőzés, gyógyító-, egészségügyi rehabilitációs tevékenység,
- b) szociális tevékenység, családsegítés, időskorúak gondozása,
- c) nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés
- d) kulturális tevékenység
- e) kulturális örökség megóvása
- f) természetvédelem, állatvédelem
- g) környezetvédelem
- h) a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségekkel, valamint a határon túli magyarsággal kapcsolatos tevékenység,
- i) sport, , a munkaviszonyban és a polgári jogi jogviszony keretében megbízás alapján folytatott sporttevékenység kivételével

WALDORF ÚJSÁG - GÖDÖLLŐ

Dióhéj

Szent Mihály napi ünnepi melléklet

Dubravszy László dr.

A NÖVEKVŐ IDEGESSÉG KÉRDÉSE KORUNKBAN

Megjelent a szerző

„A megismerés titka I.” c. könyvében

AXIX. század végét és a XX. századot az „idegesség korá”-nak szokták nevezni. Az a jelenség, amit általában „idegesség”-nek neveznek egyre több emberen mutatható ki és egyre nagyobb mértékben. A tünetek szerint ez a jelenség az emberi idegrendszer működésével kapcsolatban lép fel, és innen nyerte nevét is. Megállapították, hogy ezek a jelenségek a természeti léttől leginkább elszakadt emberek körében lépnek fel főként: a városi embernél, az állandóan agymunkát végző embereknél; viszont minél közelebb van az ember a Természethez, minél inkább a Természetbe gyökerezve végzi életritmusát, annál kevésbé jelentkeznek rajta az idegesség tünetei. Az állat nem ideges csak életveszély esetén. Domesztikált állatok túltegyesztett fajtáinál mutatható csak ki az állandó idegességi hajlam. Az idegesség tehát degeneratív tünet.

Az állat a természetben él, ahhoz tapadva tölti életét. Az

egyszerű, kezdetleges ember szintén a természettel van szoros közösségben. Az intellektualizálódó ember mind jobban szakad el **a Természettől, a Makrokozmosztól** és annak ritmusaitól, önálló Mikrokozmoszá akar válni minden tökéletlensége mellett is és természetes, hogy önmagában **rejtőző tökéletlenségei számtalan hibát fognak** a Mikrokozmosz életmegnyilvánulásaiban létrehozni. Az intellektualizált ember a Kozmosz vagy a természet, vagy az adottságoktól független, gyakran azokkal ellentétes vágyakat, terveket táplál és törekszik megvalósítani. **Rengeg ellenállást kell legyőznie, a külső világ mindenféle fajtájú ellenállásait, a makrokozmosz ellenállásaitól a más Mikrokozmoszok egyéni ellenállásaiig.** Minden ellenállás csak **szisztematikus erő kifejtés útján győzhető le. A cél elérése irányában túlságosan feldagasztott vágyakra** azonban az ellenállás lesújtó hatást gyakorol.

A természeti ember benne él a ritmusban, tagja a világnak, mely körbeveszi, csak koronként vannak **a környezet lehetőségein belül fekvő, tehát bizonyos erő kifejtéssel elérhető céljai. Élete reális és vágyai reálisak.** Az intellektualizált ember a maga különleges egocentricitásában egészen **különös célokat tűz ki magának, és egyáltalán nem hétköznapi vágyakat termel ki.** Ezek realizálására fordítja összes lélekenergiá-

ját. Szinte úgy lehetne kifejezni, mindig egy lapra tesz fel mindent. A realizációs tevékenység irreálissá válik. Az emberben bent, saját intellektuális **gondolatvilága és ezen épülő vágyképzetei dominálnak, függetlenül a külső világ lényeitől, tényeitől** vagy adottságaitól. A természeti embert egy-egy sikertelen lépése annak ügyesebb megismétlésére **sarkallja. Az irrealitásba vesző Mikrokozmosz saját magából felduzzasztott erőinek sikertelen alkalmazása** esetén mélységes elégedetlenséget érez. Egyszerre megsejti, hogy amit felépített magában, az nem biztosan realizálható, itt hiba van, de nem tudja biztosan, hogy hol, talán mindenütt, de ezt nem akarja tudatosítani, mert kellemetlen, nem nyomozza tehát pontosan ki a **sikertelenség okát, de lelke telítődik a bizonytalanság érzésével.** Ezzel telítve pedig még kevésbé lesz képes józan megfontolással, a történések ritmusa által adott **megfelelő pillanatot kivárva, néhány helyes lépéssel vágyait megvalósítani próbálni, hanem pusztán önmagából, főleg saját hangulati elemeiből és hullámsaiból (asztrál tényezők) kiindulva fog meggondolatlanul, a reális helyzeteket tekintetbe nem véve, kapkodva cselekedni, s ezáltal a realizációs lehetőségei mind jobban gyengülnek, egyre több a sikertelenség, egyre több az elégedetlenség és a bizonytalanság.** A normális esetben nyugodt lelki

tevékenységek rángatózókká, görcsösekké válnak, ez a tartalom mutatkozik meg külső megjelenésén, mimikáján, mozdulatain, gondolatfűzésén és lassan szervi működésén is. Az idegesség szervi betegségeket produkál.

Nem a test beteg, hanem a lélek. A lelket a helytelen irányban vagy irányokban folytatott intellektualizálódás, mikrokozmoszá válás, a környezet kozmikus ritmusától való elszakadás **irrealitásokba viszi, s az ebből** származó visszahatásokon át alakulnak ki, mint állapot, a lélek **torz, „ideges” reakciói. Az idegesség** a lélek elégedetlensége, irreális vágyakból kifolyólag.

A mai emberiség átka a túlzottan materialista beállítottság. Az anyagi környezetnek van **döntő befolyása az emberek lelki életére is. A mind erősebben Mikrokozmoszá válni akaró ember** ugyanakkor mindinkább függésbe jut a környezettel szemben. Ebben rejlik a hatalmas ellentmondás, ami végül áthidalhatatlan válságba, bizonytalanságba, elégedetlenségbe és végül az idegességbe visz. Mindenki vágya, hogy szabad, önálló és független legyen az életben, de ezt a vágyát a mai korszemlélet mellett **csupán anyagi eszközök, lehetőségek** szerzésével és thesaurálásával (**összegyűjtés, elrendezés, felhalmozás, tapasztalatgyűjtés** – a szerk.) látja megoldhatónak. **Vagyis belemegy az előbb részletesen vázolt harcba, azzal a cél-**

zattal, hogy annak árán idővel megszabadulhasson tőle. De csak keveseké a siker ebben a küzdelemben, a legtöbben közben valahol lemaradnak felőrölt lelkierőkkel, elégedetlenül, kapkodva, vagyis idegesen. A materializmus mindig az egoizmus céljait szolgálja, és mivel az egoista igen könnyen hajlandó más kárára **előnyöket szerezni magának,** az állandó harc állapotát teremti meg a földi életében. A harc már nem ököllet, hanem intellektuális fegyverekkel folyik folytonosan és kíméletlenül. Ez az, ami végül feltöri a lelket, és vagy meghasonlottságba vagy az idegességbe vezet. Az emberiségnek minél szélesebb köreit viszi bele a szociális helyzet ebbe a modern **„létért való küzdelembe”,** annál tágabb kaput nyit az általános idegességnek.

*Ma, a tudati lélek korában az emberiségnek legfontosabb feladata a tudatosítás. A régi idők álmodozó élete ma súlyos hiba. Az életharcba való általános bekapcsolódás a tudatosodási **folyamat legerősebb motorja, tehát** feltétlenül szükséges az **emberiség fejlődése szempontjából.** Viszont általános idegességhez, általános dekadenciához vezet. Hogyan áll ez a kérdés?*

A Kali Yuga elmúltával (1899) az emberiségnek a szellemi felé kell fordulnia; csak szellemi tartalmak jelentenek a lélek számára igazi táplálékot. Az emberiség azonban még nem tudatosította

ezt a fordulatot, és még mindig a régi irányokban kereskedik, anyagi eszközök halmozásával akar függetlenségre, szabadságra jutni, és ezáltal egyre nagyobb függésbe merül, elveszti hitét, bizalmát, lelki egyensúlyát s az **lesz belőle, amit ma úgy neveznek: idegtroncs.** A mai kor szavát **megértő ember természetesen** részt vesz az élet küzdelmeiben, amennyire Karmája arra kényszeríti. Ez végül is hozzátartozik földi missziójához. De nem ebben látja az élet értelmét, és egyedüli **célját nem abban tűzi ki maga** elé, hogy önmagában megkonstruált anyagi, hatalmi, hiúsági, stb. célok érvényesítése érdekében dobja be összes energiáját. Állandóan tevékenykedik, de semmit sem siet el. Tudja, hogy Karmája állandóan bizonyos feladatok végzése elé állítja, tehát minden élethelyzetében Karmáját látja és annak törekszik a legkíméletesebben eleget tenni. Nagy különbség van a két álláspont között! Ez nincs hozzátapadva a földi környezet adottságaihoz, **tehát felülről, objektíven nézheti** azokat. Ezzel máris bizonyos **fokig függetlenül tőlük.** Tudja, hogy nem érdemes lelkének minden energiáját földi vágyainak megvalósítására fordítani, mert a **Karma igen egyszerű eszközökkel, napok alatt kiűtheti kezéből** azt, amit egy életen át küzdve magának szerzett. Rájön arra, hogy amit magunknak szerzünk, **az mind elvehető tőlünk, megtar-**

tásáért idegtépő harcot kell folytatni. De amit adunk, azt hiába vesszük el magunktól, mindig **harmonikus, melegítő hatása** lesz, valahányszor rágondolunk és egyenesen befolyásolja a Karma szelídülését. Nemcsak a **vagyton, hírnév, dicsőség, hatalom, de az önző szerelem megszállottjai** is örökké érzik a reménytelen **küzdelmet először a megszerzésért, azután a megtartásért.** „**Es kommt immer anders!**” - Mindig másképpen történik, mint ahogyan az tervezett. Ebbe ágyazva lesz ideges az egész világ, s az idegbajoknak még csak kezdetén **vagyunk. Évtizedről-évtizedre** fokozódni fog az idegesek száma és az idegesség mértéke.

Minden, ami túlhaladott, **ördögivé vagyis az emberfejlődésre** ártalmassá válik akkor is, ha régebben ugyanaz esetleg az **emberfejlődés fontos tényezője volt.** Ma az egoizmus és a materializmus azok a túlhaladott álláspontok, amelyek a még mindig makacsul hozzájuk ragaszkodó emberiséget az idegesség betegségébe taszítják.

Az orvostudomány a maga materialista felfogásával jóformán tehetetlen az idegességgel és **az abból eredő megbetegedésekkel szemben.** Tüneteket kezelnek, de nem küszöbölik ki a **bajok okát. Sőt: nem is ismerik a bajok okát!** Beszélnek „**túlterhelésről**”, a „**pihenés hiányáról**”, „**zaklatott életről**”, stb., mint az idegesség okáról, és

ennek megfelelően rendelnek pihenést, testet erősítő kúrákat vagy – idegcsillapítót. Márpedig az idegességből csak a beteg maga gyógyíthatja ki magát, ha kiutatja, mi az oka a lélek elégedetlenségének. Az ok az egoizmus vagy materializmus területére fog esni, annak talajából táplálkozik titokban, megbújva a háttérben, ahová a „tüleröltetett, zaklatott életben” elsőkélyesedett ítélőképességű páciens felismerőképessége nem követheti. Itt húzódik meg és mérgezi az egyéni, a hivatali, a társadalmi, a családi életet, és hiába szedi be az illető kilószámra az idegcsillapítót, lelke állandó feszültségben fog táncolni, és minél inkább akarja a „szegény szenvedő” saját egoista vágyait egyre erőszakosabban és egyre hirtelenebb módon, öletszerűen érvényesíteni, annál több ütközése lesz a külvilággal, ami csak fokozza a lélek elégedetlenségét.

A felülemelkedni tudó ember kivonja magát, egyéni érdekelttségét a dolgokból. Azokban a Karma útjait látja és figyeli meg. Megfigyelni csak nyugodtan és koncentráltan lehet, csak ilyen lelkiállapotban észlelhetjük és tudatosíthatjuk a megfigyelés tárgyának összes mozzanatát. Nyugalom és koncentráció pontos ellentéte annak, ami az ideges ember lelkiállapota. Mikor tehát hivatalosan megállapítják, hogy korunk az idegesség kora, ebből mindenki, aki következtet-

ni tud, tisztában lehet azzal, hogy itt a helyes megfigyelés körül egyre nagyobb hibák vannak. De nem is bíznak önmagukban: a megfigyelést mindinkább gépekkel akarják végeztetni nemcsak az orvostudományban, de más tudományokban, sőt még a szociológiában is. Folyik a gépies „lelet”-gyártás, miközben a megfigyelő teljesen elszakad a megfigyelés tárgyától. Egészen új világ felé haladunk, szerte a világon szakértők tömegei figyelik idegesen a társadalom jelenségeit a legkülönbözőbb szempontokból, gyártják a leleteket és közben fogalmuk sincs arról, ami felé az emberiség halad. Hiányzik a nyugodt, koncentrált elmélyedés alapján való megítélés. Ahogyan a modern okkult úton haladó megállapítja, hogy igazi, önzetlen szeretet nélkül nincs megismerés, mert amit nem szerettek, az nem nyilatkozhat meg előttem, éppúgy következik, hogy az idegesség egyszerűen lehetetlenné teszi a helyes megismerést, mert az ideges ember a maga egocentrikus, görcsös egyszempontúságában mindent visszalök, ami nem teljesen pontosan fedi saját vágyképzeteit.

Ennek pedig az a következménye, hogy ma egy dekadens, ideges kultúrvilágot látunk behunyva szemmel táncolni a szakadék felé, amely világ minden nagyszerű technikai felkészültsége ellenére képtelen felismerni, hogy hová halad. A mai

emberiség nagyon is menthető és megbocsátható hibának minősíti úgy a lustaságot, mint az idegességet, pedig *a mai kor katasztrófájának ez a két gyengeség a legfőbb okozója. A lustaság enged Ahriman hatalmába mindjobban belesodródni, az idegesség pedig megakadályozza a helyzet felismerését.*

Az idegesség az irrealitás, a kozmikus vagy karmikus összefüggésekből való egyoldalú és erőszakos kilépni akarás következménye. Ide vezet az agygonddolgozás utrírozása (túlhajt, túloz – a szerk.). Mikor az emberiség áttér a szívgondolkozásra, akkor éppen ellenkezőleg: belehelyezkedni kíván embertársai környezetébe és így végül a Természet és a Karma erővonalaiba, nem folyton és mindenáron csak magának szerezni és biztosítani, hanem másoknak is adni és hagyni kíván, sőt *törődik* is mások dolgaival anélkül, hogy rá akarná kényszeríteni azokra akaratát. Ez az egyetlen út, amely megszabadítja az emberiséget az idegességtől és az abból eredő következményektől, nem az ideg-szanatóriumok és nem a gyógyszeresek. Nem pihenés és nem idegerősítők kellene, hanem *a lelki tendenciák átállítása*. S hogy erre a lelki átállítódásra az emberiség rákényszerüljön, annak biztosítéka, hogy a régi csapáson képtelen továbbmenni, és ha azt mégis erőszakolja: *gondolkozása* dialektikává, érzelemvilága bru-

tális hedonizmussá, akaratvilága cinikus utilitarizmussá (haszonelvűség – a szerk.) alakul. **Ezáltal tudományos, művészi, sőt állami élete is szétesik, egészségleg pedig nem lassú és csendes, hanem szenvedésteljes és kízó dekadenciába kerül, mert az idegbajok rendkívül nagymértékben meg szokták kínozni áldozataikat, nem annyira effektív fájdalomakkal, hanem a lélek görcsös vitustancának a fizikai testre való kisugárzásából és annak a lélekre való visszahatásából folyó következmények által.**

Az idegesség nem hasonlítható össze más betegségekkel. A mai materialista orvostudomány **mindenre talál valami külső okot:** táplálkozási elégtelenséget vagy hibát, hideg vagy meleg túlzott behatását, baktériumot, s ha mindez nem áll fenn, akkor feltalálja a vírust, mindezek ellen pedig adagol gyógyszereket, végez oltásokat, ad rövidhullámú kezelést stb., de kissé elfogódva áll meg az „idegbajoknál”, habár ezeket is megpróbálták a régi kaptafa szerint minősíteni, de hiába, nem lehet! Itt meg kell érezni, hogy valami másról van szó, ami nem egyenes folytatása Hippokratész vagy Galenus receptjeinek. Itt arról van szó, amiről nehéz beszélni a „természettudományosan képzett” embernek: az emberi lélek hibás működésének testi következményeiről. A teljes materializmusba süllyedt orvostudomány a

múlt század nyolcvanas évei óta (Freud professzor és utódai: Adler, Jung nyomán) kénytelen foglalkozni a pszichológiával, egyelőre még igen kezdetleges alapon. De minden kezdet primitív. A lényeg az, hogy a kérdéssel foglalkozni kezdenek. Lassanként, **mintegy lépésről-lépésre** fogják felismerni az idegesség kérdésének lényegét, s ahogy igazi szociálpolitikát nem lehet szívgondolkodás nélkül teremteni, éppúgy igaz lélektan sem lehet a szellem tudománya (Geisteswissenschaft, occultismus) nélkül. Lényegtelen, hogy a mai tudomány ennek a tételnek igazságát belátja-e vagy sem. Az út csak erre vezet. A mai **lélektan és a primitív erőlködések** a paciensek álmainak megfejtése körül gyermekes stádiumban vannak még. Az asztrológia, vagy palmisztéria, vagy grafológia sokkal komolyabbak és megbízhatóbb fokon állnak, de azokat nem ismerik el, sőt az asztrológiát egyenesen babonának bélyegzik. Nem szabad megütköznünk ezen a felfogáson. Az asztrológia, ami ellen a legnagyobb az animozitás (ingerültség, indulatosság, rosszindulat – a szerk.), a régi asszír-babilon-kaldeus-egyiptomi kultúrkorszak (Kr. e. 2907-747-ig) módszere volt, amely az embert, mint a Kozmosz függvényét fogja fel. Mivel azonban azóta az emberiség sokat fejlődött éppen azon az úton, hogy önálló Mikrokozmosz legyen, új oldalokról kell az emberi lelket megközelíteni, s

ennek primitív, tévelygő pionírjai Freud és utódai. Az ő művük még igen tökéletlen, de beláthatatlan, hogy mi fog majd még kifejlődni kezdeményezéseikből, s végül egészen más utakon fog a kérdés továbbfejlődni, mint Freud óta idáig. S akkor idővel messzebbre is fogja majd vinni, mint amilyen messzire felmelegített régi szisztémák legintenzívebb alkalmazása mellett eljutni lehetne. Az emberfejlődés mindig újabb és újabb módszereket követel és a megállás a régi mellett könyörtelenül dekadenciába vezet, ahogyan az agygondolkodás túlhajtása az idegesség betegségét produkálta az ember önálló, szabad Mikrokozmoszá válásának útján. Mindez nem azt jelenti, hogy helytelen ma már pl. asztrológiával egyáltalán foglalkozni is, hanem azt, hogy **mindent megfelelően kell tudni beállítani az emberfejlődés menetébe**, akkor vagyunk képesek azt helyesen felhasználni. Különben nem különböztethetjük meg a **lényegest a lényegtelenőtől, a fejlődésben levőt a haladótól, folyton** aláértékelünk vagy túlbecsülünk, ahogyan azt a szellemi (okkult) irányítás nélküli modern tudomány és politika teszi a mind **jobban érezhető tragikus eseményekkel**.

Az idegességnek idáig csak legáltalánosabb és mindenki által saját élettapasztalataiból **legkönnyebben ellenőrizhető kifejlődési módjával** foglalkoztunk.

Az idegesség létrejöttének igen gyakori, de burkolt módja a *lelkiismeret szava*. Az emberi vágyak nehezen realizálhatók, mert gyorsabban termelődnek, mint amennyire a nehézkes anyagi világ megvalósulásukat engedi. Gyakran fordul elő, hogy bizonyos belső impulzusok, vágyak megvalósítása csak bizonyos morális elvekben tett koncessziók útján lehetséges (a „*morál*” szót itt a leginkább kiterjesztett értelemben használva). Néha előre nem is gondol rá az illető, csak amikor már jó ideje benne van az áhított új helyzet mondhatni örvénylésében, akkor érzi csak haloványan, hogy mintha lelkileg kevesebb volna, mint azelőtt. Az emberek nem szoktak sokat töprengeni ilyesmi fölött, illetőleg nem tudatosítják a lelkiismeret szavát: az *asztrál vágyainak engednek tért és nem a szellem igényének*. Ezáltal a lélekben disszonancia támad és ez vált ki látszólag megmagyarázhatatlan idegességet. Nagyon helyesen mutat rá Rudolf Steiner, hogy ha ellentétet érzünk magunkban földi és szellemi tartalmú vágyak között, válasszuk mindig határozottan a szellemit.

Így végigtekintve az idegesség problémáját, azt lehet mondani, hogy **szükségszerű velejárója az emberi fejlődésnek bizonyos szinten**. Ha az ember természeti lény marad, benne a Természet, a törzs, a család életritmusában, mint a trópusi őserdők vajdai,

akkor nem fejlődik. Nem ez a magas vezetés célja! Látjuk, hogy az utolsó évszázadokban hogyan tárják fel a Föld rejtett zugait és kezdik a primitív népeket volens-nolens (akarva, nem akarva – a szerk.) civilizálni. A másik véglet pedig, ha az önmagára állított ember halad ugyan a fejlődés útján, de eközben teljesen elszakad a Természet, a társadalom, sőt még saját Karmájának petitumaitól (a kérelem tárgya, amit kérnek – a szerk.). Ilyenkor áll be a lélekben a bizonytalanság, az irrealitás, az elégedetlenség, s mindezek külső kivetítődési formája az idegesség. Itt is látszik, hogy egyetlen kérdést sem lehet valamelyik véglet oldaláról megoldani. Megoldás csak a végletek között, az isteni úton lehetséges és ez ma a krisztusi út. Az egoizmus és materializmus, vagy mondhatjuk úgy is, hogy az egyoldalúan túlzásba vitt agy gondolkozás vezet idegességhez, tehát a görcsös ragaszkodás önmagam által kreált irreális képzetekhez. A szabadulás útja pedig a szeretet princípiumában van, aminek **egyelőre a szociális érzés, a szociális gondolkozás területén kell főleg megnyilvánulnia, de nemcsak a köz-, hanem a magánélet minden vonatkozásában is**. Az **agy gondolkozásból eredő bajoktól a szív gondolkozásra való áttérés fog megmenteni**.